

תורה אור • פרשת יתרו • מאמר 10

וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת...

”וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים”

התורה העניקה לכל אדם, באמצעות מצוות גשמיות, את ה"הלוך ונסוע" שאברהם השיג ברוחניות: אש הכיסופים של הנשמה ומים של המשכה, המתאחדים באמצעות שלום שמעל לשניהם — ה"מן המצר" של השופר, מקור התענוג. הדבר התאפשר רק לאחר שמצרים, כור הברזל, זיככה את ישראל ואת העולם, כך שדברים גשמיים יוכלו להפוך לכלים לאור אין סוף.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/yisro/10

הנקודה

התורה העניקה לכל אדם, באמצעות מצוות גשמיות, את ה"הלוך ונסוע" שאברהם השיג ברוחניות: אש הכיסופים של הנשמה ומים של המשכה, המתאחדים באמצעות שלום שמעל לשניהם — ה"מן המצר" של השופר, מקור התענוג. הדבר התאפשר רק לאחר שמצרים, כור הברזל, זיככה את ישראל ואת העולם, כך שדברים גשמיים יוכלו להפוך לכלים לאור אין סוף.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מדוע ניתנה התורה בקול שופר? תקיעתו מטילה אימה, אך "שופר" פירושו גם "שפרו מעשיכם" — לשפר את המעשים — והוא ממשיך תענוג ממקורו. אברהם קיים את התורה ברוחניות, ב"הלוך ונסוע" של רצוא ושוב כנשמה: אש הכיסופים שבלב ומי הביטול שבשכל, בלי שאחד יכבה את האחר, עד שנעשה מרכבה. מעטים יכולים להגיע לכך, ולכן ניתנה התורה כמצוות גשמיות, שיש בהן מים — חסד שנמשך למטה — ואש — הגבולות המדויקים; באמצעותן כל אדם יכול להמשיך את אור אין סוף. בימיו של אברהם הדבר לא היה אפשרי: הדברים מן הדומם, הצומח והחי שבהם משתמשים לקיום המצוות, אף ששורשם גבוה, נפלו בשבירת הכלים תחת קליפת נוגה. כור הברזל של מצרים זיכך את ישראל ואת העולם; הגלות הנוכחית מזככת את המצוות לקראת משיח, והייסורים מזככים את המצוות של האדם עצמו. האש והמים מתאחדים באמצעות שלום שמקורו ב"מן המצר" של השופר, המתגלית בתפילה. לאחר מכן דורש המאמר את הפסוק במתן תורה, ומבחין בין ישראל לבין הערב רב והקליפות, שחסרים ביטול, ומסיים בכך שישראל ממשיכים את ה' עצמו באמצעות התורה.

מבנה

1	מדוע שופר במתן תורה?	2-11
	תקיעתו הפשוטה של השופר מטילה אימה, אך שופר מלשון "שפרו" — שפרו מעשיכם — ממשיך תענוג ממקור התענוגים, שנדרש לצורך מתן תורה.	
2	הרצוא ושוב של אברהם	7-31
	אברהם קיים את התורה ברוחניות, ב"הלוך ונסוע": אש הכיסופים שבלב ומי הביטול שבשכל, בלי שאחד יכבה את האחר, כדוגמת "עושה שלום במרומיו", עד שנעשה מרכבה.	
3	מתנת התורה: מצוות גשמיות	10-81
	לא כל אדם יכול להגיע לכך, ולכן התורה העניקה מצוות גשמיות, ובהן המים של חסדים והאש של הפרטים המדויקים, שבאמצעותם כל אדם ממשיך את אור אין סוף על ידי אתערותא דלתתא. מדוע לא ניתנו לאברהם?	
4	זיכור העולם הגשמי	19-111
	הדברים מן הדומם, הצומח והחי המשמשים למצוות מושרשים בתוהו, למעלה מן האדם, ובכל זאת נפלו תחת קליפת נוגה; לכן משה לא אכל דבר בהר סיני, ורק לאחר שמצרים, כור הברזל, זיככה את ישראל ואת העולם, יכלו מעשים גשמיים להפוך למצוות. הגלות הנוכחית והייסורים האישיים ממשיכים לזכר.	

שלום הנעלה משתי הקצוות מחבר ביניהן: ה"מן המצר" של השופר, שממנו מתגלים שם י"ה העליון והשם י"ה התחתון; הדבר מתגלה בתפילת העמידה, שבה הרצוא והשוב מתאחדים.

הקולות הם חמישה מיני מים של המשכה, הלפידים הם אש של עלייה למעלה, והעשן הוא הנפש הבהמית שהשתנתה; העם שראה הוא ישראל, ואלה שעמדו מרחוק הם הערב רב.

אור אין סוף שורה במקום שבטל אליו; הערב רב, המזיקים והקליפות חסרים ביטול זה, ולכן ה' מושל בהם בממשלת "ממשלה", ולא ברצון של "מלוכה".

ישראל "מברכים" את ה' בכך שהם ממשיכים את עצמותו ממש באמצעות התורה של חמשת הקולות; הגשמיות אינה מחסום לפניו.

מו ש ג י ם

רצוא ושוב רצוא ושוב

תנועת הנשמה בכיסופים לעלות ולהיכלל בה', ולאחר מכן לשוב למקומה ולתפקידה, בדומה לחיות שבחזון יחזקאל, ש"רצו ושוב".

הלוך ונסוע הלוך ונסוע

דרכו של אברהם: רצוא ושוב מתמיד, העולה עוד ועוד, למעלה ממדרגת המלאכים, עד שנעשה מרכבה לאלוקות.

אש ומים אש ומים

האש היא צימאון הלב לה', בתנועה של עלייה למעלה; המים הם חכמה וביטול שבשכל, הממשיכים למטה. במצוות, המים הם שפע החסדים, והאש היא הגבורות שבפרטים המדויקים שלהן.

מן המצר מן המצר

המדרגה שלמעלה מכל השגה, מקור התענוגים, המומחשת בקצה הצר של השופר; ממנה באה ה"הרחבה" המאחדת ניגודים.

קליפת נוגה קליפת נוגה

ה"קליפה המאירה", תערוכת של טוב ורע המחיה את הדברים הגשמיים המותרים; יש לזככם לפני שיוכלו להפוך לכלים לאור אין סוף בקיום המצוות.

כור הברזל כור הברזל

מצרים, שעבודתה הקשה זיככה את ישראל ואת העולם ככבשן המפריד את הסיגים מן המתכת, ובכך אפשרה את מתן התורה; הגלות הנוכחית ממלאת תפקיד דומה לקראת ימות המשיח.

ביטול ביטול

הנחת מציאותו של האדם בצד לפני ה'; אור אין סוף שורה רק במקום שבטל אליו, והדבר מגדיר את צד הקדושה.

ערב רב ערב רב

אלה שיצאו ממצרים עם ישראל, אך התרשמו רק מגדולת הנבראים, לא "ראו את הקולות" ועמדו מרחוק.

קטע 1 • 11-2

מדוע שופר במתן תורה?

1 וכל העם רואים¹ את הקולות² ואת הלפידים ואת קול³ השופר וגוי'. להבין למה היה קול השופר במ"ת [במתן תורה].⁴ וכי לכלי שיר היו צריכין.

"וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר וגוי". [יש להבין] מדוע נשמע קול שופר בעת מתן תורה. וכי היו זקוקים לכלי נגינה?

המאמר פותח בפסוק המתאר את ישראל בסיני, ש"ראו את הקולות", ושואל מדוע נשמע קול שופר בעת מתן תורה. האם היה צורך במוזיקה שם?

ועוד וכי אין כלי זמר משובח ממנו. הענין הנה קול השופר הוא קול פשוט ומטיל אימה שהוא קול חרדה⁵ וכמ"ש אם יתקע שופר בעיר⁶ ועם לא יחרדו.

ועוד: וכי אין כלי נגינה נאה ממנו? והענין הוא שקול השופר הוא קול פשוט, והוא מטיל אימה, שכן זהו קול של חרדה, כמו שכתוב: "אם ייתקע שופר בעיר, והעם לא יחרדו?"

אם המטרה הייתה מוזיקה, הרי יש כלי נגינה נאים יותר. התשובה הראשונה היא שקולו הפשוט של השופר מעורר אימה, כפי שאומר הנביא עמוס: כששופר נשמע בעיר, העם רועד.

2 וכן במתן תורה כתיב ויהי קולות וברקים⁷ וגוי' וקול שופר חזק מאד ויחרד וגוי'. אך על כל זה נקי' שופר על שם שפרו מעשיכם^{8,9} שהוא הממשיך תענוג שבו

כך גם במתן תורה נאמר: "ויהי קולות וברקים וגוי'", "וקול שופר חזק מאד ויחרד וגוי'". ואף על פי כן, הוא נקרא שופר על שם "שפרו מעשיכם", שכן הוא הממשיך את התענוג שבו,

הפסוק בסיני מתאר תקיעת שופר חזקה מאוד שהרעידה את העם. אולם המילה שופר מזכירה גם את משחק המילים של חז"ל, "שפרו מעשיכם" — שפרו וייפו את מעשיכם; השופר הוא גם זה שממשיך את התענוג.

ועל ידו נמשך למטה להיות התהוות תענוג כי הוא מבחי' מקור התענוגים והמשכה זו היתה צריכה להיות במתן תורה מבחינת כי עמך מקור חיים¹⁰ מקור התענוגים:

ובאמצעותו נמשך התענוג למטה, עד שהוא מתהווה; שכן השופר הוא מבחינת מקור התענוגים. המשכה זו הייתה צריכה להתרחש במתן תורה מבחינת "כי עמך מקור חיים" — מקור התענוגים.

באמצעות השופר נמשך התענוג למטה ומתהווה, משום שהשופר נובע ממקור כל התענוגים. במתן תורה נדרשה המשכה זו מ"מקור חיים", שאותו מכנה המאמר מקור התענוגים.

הרצוא ושוב של אברהם

3 וביאור ענין זה כי הנה צריך להבין ענין מתן תורה שהרי גם קודם מתן תורה היו צדיקים ונביאים.

ביאור העניין הוא שעלינו להבין מה חידשה נתינת התורה, שהרי גם לפני נתינת התורה היו צדיקים ונביאים,

כדי להסביר את עניין השופר, המאמר פותח בשאלה מה התחדש במעמד הר סיני, שהרי צדיקים ונביאים היו עוד הרבה לפניו.

כמו אדם הראשון חנוך מתושלח כו'. ואברהם¹¹ קיים כל התורה¹² גם עד שלא ניתנה.¹³ כמ"ש וישמר

משמרת^{14,15}. רק שהיה זה ברוחניות¹⁶ כו'.

כמו אדם הראשון, חנוך, מתושלח וכו'. ואברהם קיים את כל התורה עוד לפני שניתנה, כמו שכתוב: "וישמור

משמרת"; אלא שקיום זה היה ברוחניות וכו'.

אדם הראשון, חנוך ומתושלח עבדו את ה', וחכמים מלמדים שאברהם קיים את כל התורה לפני שניתנה, כפי שלומדים מן הפסוק "וישמור

משמרת". עם זאת, קיום המצוות שלו היה ברוחניות.

ואיזו שינוי¹⁷ היה בנתינת התורה בגשמיות. אך הנה מעלת אברהם היתה הלך ונסוע הנגבה^{18,19}

שנעשה בחי' מרכבה לבחי' נגבה.

אם כן, איזה שינוי התחולל כשניתנה התורה בגשמיות? אך מעלתו של אברהם הייתה בכך שהיה "הולך ונסוע

הנגבה": הוא נעשה בחינת מרכבה לבחינת הנגב.

אם התורה כבר קוימה ברוחניות, מה השתנה כשניתנה בגשמיות? התשובה מתחילה במסעו של אברהם "הנגבה": בקבלה הדרום מכיוון

לחסד, מידתו של אברהם, והוא נעשה "מרכבה" לחסד — מסור לחלוטין לאותה מידה אלוקית, כפי שהמרכבה בטלה לרוכב שלה.

ועד שנעשה מרכבה היה תמיד בבחי' הלך ונסוע דהיינו בחינת רצוא ושוב (רק דגבי חיות המרכבה

כתיב והחיות רצוא ושוב.²⁰ ומדרגת אברהם היתה למעלה מהם נקרא בשם הלך ונסוע)

עד שנעשה מרכבה, היה אברהם תמיד בבחינת "הולך ונסוע", כלומר בבחינת "רצוא ושוב". (אלא שעל חיות

המרכבה נאמר "והחיות רצוא ושוב", ואילו מדרגתו של אברהם הייתה למעלה מהן, ולכן היא מכונה "הולך

ונסוע".)

דרכו של אברהם עד שנעשה מרכבה התאפיינה בתנועה מתמדת של הנפש, "רצוא ושוב": כמיהה כלפי מעלה אל ה', ולאחריה חזרה. מכיוון

שמדרגתו הייתה למעלה מחיות הקודש, המלאכים בחזון יחזקאל שעליהם נאמר "רצוא ושוב", התורה מתארת אותו בלשונה שלה: "הולך

ונסוע".

ומהו ענין רצוא ושוב. הנה כתיב עושה שלום במרומיו.^{21,22} שיש אש ומים ואין המים מכבין את האש.²³

ומה עניינו של "רצוא ושוב"? נאמר: "עושה שלום במרומיו" — יש שם אש ומים, והמים אינם מכבים את האש. כדי להסביר את עניין הרצוא והשוב, המאמר פונה לפסוק "עושה שלום במרומיו", שהמדרש מפרש כשלום בין אש למים בקרב המלאכים, כך שהמים אינם מכבים את האש.

ולכאורה אינו מובן איך שייך לומר במרומיו אש ומים²⁴ ומהו המים מכבין את האש עד שהוצרך לעשות שלום.

ולכאורה הדבר אינו מובן: כיצד אפשר לדבר על אש ומים "במרומיו"? ומה פירוש הדבר שהמים מכבים את האש, עד שהיה צורך לעשות שלום?

לפי המשמעות המילולית, הרעיון תמוה: אין למעלה אש ומים גשמיים, ואם כן, איזה סכסוך היה טעון שלום?

אך הענין דאש ומים הן הם בחינת רצוא ושוב וכוונת שיסוד האש בלב²⁵ ששם הצמאון בחינת רצוא. אך העניין הוא שאש ומים הם עצמם בחינות של "רצוא" ו"שוב". כידוע, יסוד האש נמצא בלב, שבו נמצאת הצמאון — בחינת הרצוא.

התשובה היא שאש ומים הם מצבים רוחניים. יסוד האש, שנמצא בלב, הוא צמאונה של הנפש לה' — תנועת ה"רצוא" שלה כלפי מעלה.

4 וכמאמר אם רץ לך^{26,27} לך דייקא והיינו ע"י בינה לבא שישים אל לבו ויתבונן בגדולת א"ס ב"ה שכשמו כן הוא אין לו סוף ואין לו תכלית רק הודו על ארץ²⁸ וגומר.

וכמאמר: "אם רץ לך" — לך דווקא. כלומר, כאמצעות בינה, שהיא "הלכ": הוא שם את הדברים על לבו ומתבונן בגדולתו של אין סוף, ברוך הוא, שהוא כשמו כן הוא — אין לו סוף ואין לו תכלית, ורק "הודו על הארץ" וגו'.

הריצה של הלב נובעת מהתבוננות. בקבלה מכונה בינה, הבנה עמוקה, "הלכ", מפני שההבנה מעוררת את הלב; מי שמתבונן בכך שלה' אין באמת סוף, ושרק ניצוץ מזיוו מגיע לארץ, מתעורר לכמיהה אליו.

5 ומלכותך מלכות²⁹ כל עולמים. שכל עולמים חיותם וקיומם והתהוותם מאין ליש הוא מבחי' מלכותו ית'

"ומלכותך מלכות כל עולמים": שכן חיותם, קיומם והתהוותם של כל העולמות מאין ליש באים מבחינת מלכותו יתברך,

כל העולמות, חיותם והתהוותם מאין, באים רק ממלכותו של ה' — מידת המלכות, שדרכה הוא פונה אל מה שמחוץ לו.

שהיא בחי' הארה בעלמא התפשטות לזולתו שאינו נוגע לעצמותו ומהותו כביכול כי הוא קדוש ומובדל מגדר עלמין לא בבחינת ממלא ולא בבחי' סובב.

שהיא הארה בלבד, התפשטות אל מה שאינו הוא, שאינה נוגעת לעצמותו ומהותו, כביכול; שכן הוא קדוש ונבדל מגדר העולמות, ואינו בבחינת ממלא כל עלמין ואף לא בבחינת סובב כל עלמין.

מלכות היא רק הארה המגיעה אל מה שאינו ה'; היא אינה נוגעת בעצמותו. בעצמותו הוא נעלה מן העולמות לגמרי, למעלה הן מן האור הממלא אותם והן מן האור הסובב אותם.

אשר ע"כ תכלה ותכסוף נפשו ליכלל וליבטל במציאות [במציאות] באור א"ס ב"ה ממש לדבקה בו ממש.

על כן תכלה ותכסוף נפשו להיכלל ולהתבטל במציאות ממש באור אין סוף עצמו, ברוך הוא, ולדבוק בו ממש.

כאשר הנפש מבינה שכל הבריאה אינה אלא הארה של ה', היא משתוקקת לוותר על מציאותה הנפרדת, להיכלל באור אין סוף עצמו ולדבוק בו.

6 ולכן החיות רצוא ושוב³⁰ כי בהיותם משיגים החיות הנמשך להם מקדושת א"ס ב"ה שאין לו סוף ותכלה כו'.

לכן החיות הן בבחינת רצוא ושוב: כאשר הן משיגות את החיות הנמשכת אליהן מקדושת אין סוף ברוך הוא, שאין לו סוף וראשית וכו',

משום כך החיות הן בבחינת "רצוא ושוב": הן תופסות שהחיות שלהן נמשכת מקדושת אין סוף, שאין לו סוף וראשית.

הרי הם בוערים כמראה הלפידים בבחי' רצוא כי היא מתהלכת בין החיות³¹ שהחיות הנמשך להם היא היא מתהלכת תמיד בבחי' רצוא

הן בוערות "כמראה הלפידים" בבחינת "רצוא", משום ש"היא מתהלכת בין החיות": החיות הנמשכת אליהן היא עצמה המתהלכת תמיד בבחינת "רצוא"

כשהן תופסות זאת, הן בוערות כלפידים מתוך כמיהה. המאמר מפרש את האש של יחזקאל, ש"מתהלכת בין החיות", כחיות שלהן עצמה, הנמצאת תמיד בתנועה של "רצוא".

ג"כ להיות ואל אישת תשוקתך³² ליבטל וליכלל באור א"ס ב"ה ממש כשלהבת העולה מאיליה אך אח"כ הם בחינת שוב וכמאמר אם רץ לבך שוב לאחד.³³

וכן, כדי להיות בבחינת "ואל אישך תשוקתך": להתבטל וליכלל ממש באור אין סוף ברוך הוא, כשלהבת העולה מאיליה. אך לאחר מכן הן בבחינת "שוב", וכמאמר: "אם רץ לבך, שוב לאחד".

כמיהתן, כשלהבת העולה מאיליה, היא להיכלל באור אין סוף. המאמר מבטא זאת במילים שנאמרו לחוה: "ואל אישך תשוקתך" (כאן נדפס אישת במקום אישך שבפסוק), כלומר כמיהת התחתון למקורו; בתורה אור, פרשת ויחי, נדרש "איש" במשמעות של "אש". לאחר מכן הן "שבות", כמאמר ספר יצירה: "אם רץ לבך, שוב".

ובחינת שוב הזה הוא מבחינת יסוד המים שבמוח בחי' חכמה כח מ"ה [מה] מה פשפשת מה ידעת כו'. וזהו שוב לאחד שהשוב הוא ג"כ מבחינת אחד.

ו"שוב" זה נובע מיסוד המים שבמוח, מבחינת חכמה, כוח מה: "מה פשפשת? מה ידעת?" וכו'. וזהו "שוב לאחד": גם ה"שוב" הוא מבחינת אחד.

ה"שוב" נובע מיסוד המים שבמוח, מחכמה, הנדרשת ככוח מה: החכמה, בשיאה, מכירה בכך שאינה יודעת דבר על ה'. לכן גם ה"שוב" הוא "לאחד": גם הוא ביטול לפני ה'.

7 והנה בבחי' שוב בבחי' ומדרגה זו אין המים שבמוח מרוין את הצמאון שמיסוד האש שבלב להיות מכבין את האש לגמרי ולהיות נופל עי"ז ממדרגת הצמאון והתשוקה שבלב.

והנה, במדרגת השוב הזאת, המים שבמוח אינם מכבים את הצמאון שמקורו ביסוד האש שבלב, ואינם משקיטים אותו עד כדי כיבוי האש לגמרי ונפילה ממדרגת הצמאון והכמיהה שבלב.

במצב של שוב, המים שבמוח אינם מטביעים את הצמאון שבלב. ההבנה אינה מכבה את האש ומשאירה את האדם כשהוא נופל ממדרגת הכמיהה.

כי הנה יש בכח הלב להתגבר עוד בבחי' אש וצמאון ולהוסיף מדורת אש השלהבת עזה ביתר שאת וכמ"ש בס"י [בספר יצירה] אש ממים³⁴ כו'. וכמה מיני אש.³⁵ אש אוכלת ואש שותה.

שהרי בכוחו של הלב להתחזק עוד בבחינת אש וצמאון ולהוסיף על מדורת האש שלהבת עזה ביתר שאת, וכמו שכתוב בספר יצירה: "אש ממים" וכו'. ויש כמה מיני אש: אש אוכלת ואש שותה.

אדרבה, הלב יכול לבעור בעוצמה גדולה עוד יותר, כפי שמתאר ספר יצירה אש שבאה "ממים": מי המוח מזינים אש חדשה. בתלמוד מבחינים בין מיני אש, ובהם אש שאוכלת ואש ש"שותה" — מכלה מים במקום שהמים יכבו אותה.

וכך היתה מעלת ומדת אברהם אבינו ע"ה [עליו השלום] הלך ונסוע³⁶ תמיד בבחי' רצוא ושוב³⁷ אש ומים אש למעלה ממים ומים למעלה מאש עד רום המעלות עד שנעשה מרכבה:

וכך הייתה מעלתו ומידתו של אברהם אבינו עליו השלום: "הלך ונסוע" תמיד, בבחינת רצוא ושוב, אש ומים — אש למעלה ממים ומים למעלה מאש — עד רום המעלות, עד שנעשה מרכבה.

כך הייתה דרכו של אברהם: רצוא ושוב תמידים, כשאש ומים עולים לסירוגין זה מעל זה, גבוה יותר ויותר, עד שנעשה מרכבה לאלוקות.

מתנת התורה: מצוות גשמיות

8 אך הנה כל זה הוא במעלת ומדרגת רוחניות העולמות במעלת הצדיקים ההולכים לפני האלהים ומעלת מלאכי השרת.

אלא שכל זה שייך למעלה ולמדרגה של רוחניות העולמות: למעלת הצדיקים ההולכים לפני ה' ולמעלת מלאכי השרת.

עם זאת, כל זה הוא עבודה רוחנית השייכת לצדיקים הגדולים ולמלאכים.

אך לא כל אדם זוכה לזה שיערה עליו רוח ממרום³⁸ לבא לבחי' ומדרגה זו להיות אלא שלא כל אדם זוכה לכך ש"רוח ממרום" תישפך עליו, כדי להגיע לבחינה ולמדרגה זו ולהיות

לא כל אדם זוכה, בלשוננו של ישעיהו, ל"רוח ממרום" שתישפך עליו ותעלה אותו למדרגה זו.

תמיד בבחי' הלוך ונסוע³⁹ לזה ניתנה התורה הן הם המצוות גשמיים בעשיה גשמיית שבהן ועל ידם יוכל כל אדם ג"כ להיות בבחי' הלוך ונסוע.⁴⁰

תמיד בבחינת "הלוך ונסוע". לשם כך ניתנה התורה, כלומר המצוות הגשמיות שבעשייה גשמית, שבהן ועל ידן יכול גם כל אדם להיות בבחינת "הלוך ונסוע".

לשם כך ניתנה התורה: מצוות גשמיות הנעשות בעשייה גשמית, שבאמצעותן יכול כל אדם להגיע לבחינת "הלוך ונסוע". אור התורה, המצוטט בהערת קה"ת, מביא כדוגמה את שמירת השבת, שבאמצעותה אדם ממשיך את מה שאברהם המשיך באמצעות הריצה והשיבה.

9 והענין כי הנה בעשיה גשמית של התורה יש ג"כ בחי' אש ומים. כי הנה התורה היא מים שיורדת ממקום גבוה למקום נמוך.⁴¹ ונקרא אל תאמרו מים מים^{42,43} ב"פ [ב' פעמים] מים.

ההסבר הוא שגם בקיום התורה בפועל הגשמי יש בחינה של אש ומים. התורה היא מים, היורדים ממקום גבוה למקום נמוך. ועל כך נאמר: ["מים, כמו בפסוק] "אל תאמרו מים מים" — המילה "מים" נאמרת פעמיים.

גם בקיום התורה בפועל הגשמי יש אש ומים. התורה נמשלה למים, הזורמים ממקום גבוה למקום נמוך, ואזהרת הגמרא "אל תאמרו מים מים" נדרשת כאן על פי הכפלת המילה: יש מים עליונים ומים תחתונים.

מים העליונים בחיי ים החכמה ויו"ד עלאה שהיא למעלה מבחי' גילוי התורה עצמה דאורייתא מחכמה נפקת⁴⁴ שגילוייה הוא מחכמה ולמטה⁴⁵ וירדה ממקום גבוה למקום נמוך יו"ד תתאה.

המים העליונים הם בחינת ים החכמה והיו"ד העליונה, שלמעלה מגילוי התורה עצמה; שהרי "אורייתא מחכמה נפקת" — התורה יוצאת מן החכמה, כלומר, גילוייה הוא מן החכמה ולמטה. היא ירדה ממקום גבוה למקום נמוך, אל היו"ד התחתונה.

המים העליונים הם "ים" החכמה, היו"ד העליונה, האות הראשונה בשם הוי", שלמעלה מן התורה כפי שהיא מתגלה. דברי הזוהר "אורייתא מחכמה נפקת" פירושם שהתורה מתגלה מן החכמה ולמטה, ויורדת עד היו"ד התחתונה.

ומים תחתונים בסוף מעשה קיום המצות גשמיות בפועל ממש שהם בבחי' מלכותך מלכות כל עולמים.⁴⁶ אבל על כל זה מלכותך כתיב (בכינוי ק').⁴⁷

המים התחתונים נמצאים בסוף, במעשה קיום המצות הגשמיות בפועל ממש, השייכות לבחינת "מלכותך מלכות כל עולמים". ואף על פי כן, נאמר "מלכותך" — עם כינוי השייכות ק', "שלך",

המים התחתונים הם קיום המצות הגשמיות בפועל, השייכות למלכות — "מלכות כל עולמים". אך בפסוק נאמר "מלכותך", והסימנת "ך" מלמדת שהמלכות היא של ה' עצמו.

ששרשם הוא מבחי' מים העליונים בחי' מלכותו של א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו כביכול⁴⁸ רק שנמשך למטה להיות מלכות כל העולמים ומים התחתונים.

מפני ששורשן הוא מבחינת המים העליונים, מבחינת מלכותו של אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו, כביכול; אלא שהיא נמשכת למטה ונעשית מלכות כל העולמים והמים התחתונים.

שורש המצוות הוא במים העליונים, במלכותו של ה' עצמו; היא רק נמשכת למטה ונעשית המלכות המנהיגה את העולמות ואת המים התחתונים של המעשים הגשמיים.

ודרך כלל רמ"ח מ"ע [מצות עשה] הם הן בחיי מים שהם חסדים לפי שבהם ועל ידם נמשך המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה למטה

ובדרך כלל, רמ"ח מצוות עשה הן בחינת מים, שהם חסדים, מפני שבהן ועל ידן נמשכת למטה המשכת אור אין סוף ברוך הוא,

בדרך כלל רמ"ח מצוות עשה הן "מים" וחסדים, מפני שעל ידן נמשך אור אין סוף למטה.

כמאמר אשר קדשנו במצותיו שע"י המצות נמשך קדש העליון דהיינו בחי' קדוש ומובדל כו' להיות שורה ומתגלה למטה וכל המשכה היא בחי' חסד ומים כו'

כמאמר הברכה: "אשר קדשנו במצותיו". באמצעות המצוות נמשכת הקדושה העליונה, כלומר, בחינת "קדוש ומובדל" וכו', כדי שתשרה ותתגלה למטה; וכל המשכה היא בחינת חסד ומים וכו'.

הברכה על מצווה, "אשר קדשנו במצותיו", פירושה שהמצוות ממשיכות את קדושתו הנעלית והנבדלת של ה', כדי שתשרה ותתגלה למטה. כל המשכה כזאת היא חסד ומים.

אך יש בהם ג"כ בחי' אש גבורות וצמצומים להיות המצוה דוקא באופן זה ובענין זה שצוה עלינו, שמצותיו הוא בכך דוקא וכמו סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה⁴⁹

אולם יש בהן גם בחינת אש — גבורות וצמצומים: שהמצווה צריכה להיעשות דווקא באופן ובצורה שציווה עלינו, שכן ציוויו הוא דווקא כך. למשל, סוכה שגבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה,

במצוות יש גם אש, גבורות וצמצומים: כל מצווה צריכה להיעשות בדיוק כפי שנצטוונו. למשל, סוכה שגבוהה מעשרים אמה פסולה, כפי שנפסק במשנה.

וכן ציצית להיות החוטין שלמים וכיוצא בזה בכל המצוות שפרטיהן ודקדוקיהן הן הם בחי' גבורות וצמצומים אלא שהם כלולים מחסדים ג"כ כו'.

וכן בציצית, שהחוטין צריכים להיות שלמים; וכך בכל המצוות, שפרטיהן ודקדוקיהן הם עצמם בחינת גבורות וצמצומים, אלא שהם כלולים גם בחסדים וכו'.

בציצית נדרשים חוטין שלמים, ולכל מצווה יש פרטים מדויקים כאלה. הגבולות הללו הם גבורות, אך הם כלולים גם בחסדים.

10 והרי נמצא שיש בתורה ג"כ בחי' אש ומים בעשיה גשמית ג"כ וע"י אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא להיות ג"כ הלוח ונסוע וכח זה להיות נמשך אתערותא

נמצא אפוא שגם בתורה יש בחינה של אש ומים, גם בעשייה גשמית; ובאמצעות אתערותא דלתתא באה אתערותא דלעילא, כך שיש גם "הלוח ונסוע". וכוח זה, לעורר אתערותא

גם בתורה, אפילו במעשים גשמיים, יש אש ומים; ומכיוון שאתערותא דלתתא מעוררת אתערותא דלעילא, האדם יכול להגיע ל"הלוח ונסוע" באמצעות המצוות.

דלעילא על ידי אתערותא דלתתא ניתן לישראל במתן תורה שזהו ענין נתינת התורה שניתן להיות נקי שם מצוה על דברים גשמיים להיות בהן כח זה שעל ידם יומשך אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה.

דלעילא באמצעות אתערותא דלתתא, ניתן לישראל במתן תורה. זהו עניינה של נתינת התורה: ניתנה האפשרות לקרוא לדברים גשמיים בשם "מצווה", כדי שיהיה בהם כוח זה, שעל ידם יימשך אור אין סוף ברוך הוא.

הכוח של מעשה אנושי להמשיך תגובה אלוקית ניתן בסיני: נתינת התורה הפכה דברים גשמיים ל"מצוות", כלים שדרכם נמשך אור אין סוף.

אך להבין מאחר שגם ע"י בחי' התורה יבא ויגיע לבחי' הלוח ונסוע א"כ למה לא ניתנה התורה לאברהם שקיים כל התורה ברוחניותה ולמה לא ניתנה לו גם בגשמיותה:

אך צריך להבין: מאחר שגם באמצעות בחינת התורה האדם יבוא ויגיע לבחינת "הלוח ונסוע", מדוע לא ניתנה התורה לאברהם, שקיים את התורה כולה ברוחניותה? ומדוע לא ניתנה לו גם בגשמיותה?

מתעוררת כאן שאלה: אם המצוות הגשמיות שבתורה מובילות למצב שאליו הגיע אברהם, מדוע התורה לא ניתנה בצורתה הגשמית לאברהם, שכבר קיים אותה ברוחניות?

קטע 4 • 111-19

זיכור העולם הגשמי

11 ולהבין זה⁵⁰ צריך להקדים באור הטעם שיש הכח הגדול הזה במצות להיות על ידם דוקא המשכת אור אי"ס ב"ה

כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר מדוע יש למצוות כוח גדול כזה, שעל ידיהן דווקא נמשכת אור אין סוף, ברוך הוא;

כדי לענות על כך, המאמר שואל תחילה מדוע יש למצוות כוח להמשיך אור אין סוף.

והרי כל המצות נעשים מדומם צומח חי כגון קרבן מנחה סולת מצומח וקרבנות בהמה ותפלין של קלף מעור בהמה כו' שהיו תחת ממשלת קליפת נוגה.

והרי כל המצוות נעשות באמצעות דומם, צומח וחי: למשל, מנחת סולת, שמקורה בצומח [ממלכת הצומח]; קרבנות מן החי; ותפלין העשויות מקלף, מעור בהמה וכו' — שהיו תחת שלטונה של קליפת נוגה.

כל מצווה משתמשת בדברים מעולמות הדומם, הצומח והחי: קמח למנחות, בעלי חיים לקרבנות וקלף לתפלין. לפני שמתמשים בהם למצווה, הם שייכים לקליפת נוגה, התחום שבו הדברים הגשמיים המותרים, שיש בהם תערוכת של טוב ורע, מקבלים את חיותם.

12 ואיך יהיו הקרבנות דוקא אשה ריח ניחוח לה' ריח היא העלאה ממטה למעלה. ניחוח לשון תרגום נחת דהיינו ירידה והמשכה מלמעלה למטה להו"ה.

אם כן, כיצד דווקא הקרבנות הם "אשה ריח ניחוח לה'?" "ריח" הוא עלייה מלמטה למעלה. "ניחוח" הוא לשון תרגום של "נחת", כלומר ירידה והמשכה מלמעלה למטה, "להו"ה".

כיצד דברים כאלה נעשים "ריח ניחוח לה'?" המאמר מפרש "ריח" כעלייה מלמטה, ואת "ניחוח" כ"נחת" בארמית — ירידה: הקרבן גם מעלה את הגשמיות וגם ממשיך אלקות למטה.

פי' להיות גלוי הוי"ה והמשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה בעלמא דאתגלייא שע"י הקרבנות נמשך גלוי אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה למטה וכן ע"י מצות תפלין וציצית ממשיך אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה על נפשו.

כלומר, שתהיה התגלות של הוי' והמשכה של אור אין סוף ברוך הוא בעולם הגלוי (עלמא דאתגליא); באמצעות הקרבנות נמשכת למטה התגלות של אור אין סוף ברוך הוא. וכך גם באמצעות מצוות תפלין וציצית ממשיכים אור אין סוף ברוך הוא על נפשו.

הקרבן מביא התגלות של הוי' ושל אור אין סוף אל "העולם הגלוי", העולמות שלמטה; וכך גם תפלין וציצית ממשיכים את אור אין סוף על נפשו של מי שמקיים את המצוות.

אך הנה נודע שהחיות המלוכש בדומם צומח חי. שרשו הוא מבחי' לפני מלך מלך⁵¹ וגוי.

אך ידוע שהחיות המלוכשת בדומם, בצומח ובחי מקורה בבחינה של "לפני מלך מלך וגוי".

התשובה מתחילה בהוראה קבלית ידועה: החיות שבדומם, בצומח ובחי מקורה במלכים שמלכו "לפני מלך מלך" על ישראל. הקבלה מזהה אותם עם עולם התוהו, שבו האורות היו גדולים מכדי שהכלים יוכלו להכילם.

13 וכמ"ש אחר וקדם צרתני.⁵² אחר למעשה בראשית שמאמר נעשה אדם⁵³ הוא מאמר אחרון שבכל המאמרות.

כמו שכתוב: "מאחור ומלפנים יצרת אותי": "מאחור" — במעשה בראשית, שכן המאמר "נעשה אדם" הוא האחרון מכל המאמרות;

הפסוק "מאחור ומלפנים יצרת אותי" נקרא כאן כתיאור מקומו של האדם בבריאה: הוא בא "מאחור", משום שהמאמר שכרא אותו היה האחרון מכל המאמרות.

שמאמר תוצא הארץ⁵⁴ וגוי ונפש חיה וגוי קדמו לו. ולכך המאכל מחיה את האדם הגם דהיינו מוצא פי הוי"ה שבמאכל.

שהמאמר "תוצא הארץ" וכו', ו"נפש חיה" וכו', קדמו לו. ולכן המאכל מחיה את האדם, אף שזוהו [באמצעות] מוצא פי ה' שבמאכל,

המאמרים "תוצא הארץ" ו"נפש חיה", שבאמצעותם נבראו בעלי החיים, קדמו למאמר על בריאת האדם, והדבר מצביע על מקור נעלה יותר. לכן המאכל יכול להחיות את האדם: הדיבור האלוקי שבתוכו הוא שמקיים אותו.

14 וכמ"ש כי על כל מוצא פי הוי"ה⁵⁵ יחיה האדם. מ"מ הרי גם באדם יש מוצא פי הוי"ה ולמה לא יחיה על מוצא פי הוי"ה שבעצמו

כפי שנאמר: "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". ואף על פי כן, גם באדם יש מוצא פי ה' [בתוכו]; מדוע, אם כן, הוא אינו חי ממוצא פי ה' שבתוכו?

הפסוק אומר שהאדם חי "על כל מוצא פי ה'", והמאמר מפרש זאת כדיבור האלוקי שבמזונו. אבל גם בתוך האדם עצמו יש מוצא פי ה'; מדוע הוא זקוק לזה שבמזונו?

אלא דהיינו משום שמוצא פי הוי"ה שבמאכל גבוה ממוצא פי הוי"ה שבאדם כו' כמ"ש במ"א. אך על כל זה הרי המאכל נפל למטה בשכירת הכלים וירד תחת ממשלת נוגה.⁵⁶

אלא הטעם הוא שמוצא פי ה' שבמזון גבוה ממוצא פי ה' שבאדם, וכו', כפי שמוסבר במקום אחר. ואף על פי כן, המזון נפל למטה בשכירת הכלים וירד תחת שלטונה של נוגה.

מוצא פי ה' שבמזון גבוה יותר, כפי שמוסבר במקום אחר. ואף על פי כן, מקור עליון זה נפל בשכירת הכלים — השכירה הקבלית של עולם התורה — והגיע תחת שלטונה של קליפת נוגה.

15 ולכך נתגשם מאד ומגשם את האדם האוכלו שמוריד את נפשו להמשיך אחר גשמיות העולם ואפי' [ואפילו] הצדיק שאוכל לשובע נפשו⁵⁷ כו' כמ"ש באור ענין זה במ"א⁵⁸ מ"מ יותר היה יפה לו בלא המאכל.⁵⁹

לכן הוא נעשה גס מאוד, והוא מגשם את האדם שאוכל אותו, ומוריד את נפשו להימשך אחר הגשמיות של העולם. ואף הצדיק, שאוכל "לשובע נפשו" וכו', כפי שהוסבר עניין זה במקום אחר, מכל מקום מוטב היה לו בלי המאכל.

מאחר שהמזון ירד למדרגה נמוכה כל כך, הוא גס ומגשם את מי שאוכל אותו, ומושך אותו אחר הגשמיות של העולם. גם צדיק שאוכל רק "לשובע נפשו", כדי לעבוד את ה', מוטב היה לו בלי מזון אילו לא היה זקוק לו, כפי שמוסיפה גרסה מאוחרת של המאמר.

16 ולכך משה רבינו ע"ה [עליו השלום] לא אכל בהר כל ארבעים יום הגם שמעלתו גבוה מאד מ"מ מצד חומריות המאכל וגסותו לא אכל ואפי' [ואפילו] מן שנק' לחם

לכן משה רכנו עליו השלום לא אכל בהר במשך כל ארבעים הימים. אף שמדרגתו הייתה גבוהה מאד, מכל מקום, מחמת החומריות והגסות של המאכל הוא לא אכל; ואפילו מן, שנקרא "לחם

זו הסיבה שמשם לא אכל במשך ארבעים הימים שלו בהר סיני: למרות מדרגתו הגבוהה, הגסות שבמאכל הייתה עלולה להפריע לו.

אבירים⁶⁰ לחם שמלאכי השרת ניזונים הימנו לא אכל איש זה משה⁶¹ לפי שרצה לקבל את התורה שהיא למעלה ממדרגת המלאכים שהרי הם בקשו תנה הודך על השמים⁶² כו'.

אבירים", לחם שמלאכי השרת ניזונים ממנו, את הלחם הזה לא אכל "איש זה" — משה — מפני שרצה לקבל את התורה, שהיא למעלה ממדרגת המלאכים; שהרי הם ביקשו: "תנה הודך על השמים" וגו'.

הוא לא אכל אפילו מן, "לחם אבירים" שבתהלים, שמלאכים ניזונים ממנו; בהמשך הפסוק נאמר "לחם אבירים אכל איש", והמאמר אומר שאותו "איש" — משה — לא אכל. זאת משום שעמד לקבל את התורה, שהיא למעלה ממדרגת המלאכים: הם ביקשו מהי "תנה הודך על השמים", כלומר שהתורה תישאר למעלה ולא תינתן להם.

17 ולכך לא ניתנה תורה עדיין בימי אברהם כי בימי אברהם עדיין לא נתברר ונזכר חומריות העולם להיות המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה ע"י מעשה המצות גשמיות שנלקחו מתחת ממשלת קליפת נוגה.

לכן התורה לא ניתנה עדיין בימי אברהם: בימי טרם נבררה ונתעדנה גשמיות העולם, כך שאור אין סוף ברוך הוא יוכל להימשך באמצעות קיום המצוות הגשמיות, שנלקחו מתחת שלטונה של קליפת נוגה.

לכן התורה לא יכלה להינתן בימי אברהם: גשמיות העולם עדיין לא התעדנה במידה שתאפשר למצוות הגשמיות, שנלקחו מקליפת נוגה, להמשיך את אור אין סוף.

ולא היו יכולין לקבל הארת א"ס ב"ה להיות נקי עליהם שם מצות עד אחר יציאת מצרים שמצרים הוא כור הברזל^{63, 64}

הם לא יכלו לקבל את הארת אין סוף ברוך הוא, כך שייקרא עליהן השם "מצוות", עד לאחר יציאת מצרים. שכן מצרים היא "כור הברזל",

הדברים הגשמיים עדיין לא יכלו לקבל את אור אין סוף ולהיעשות "מצוות" עד לאחר יציאת מצרים, שכן מצרים הייתה "כור הברזל" שטיהר אותם.

כמו מצרף לכסף וכור לזהב⁶⁵ והיינו כדי להיות הגו סיגים מכסף⁶⁶ שהכור הוא המפריד הסיגים⁶⁷ דהיינו שלא יהיה תערובת פסולת בכסף וזהב.^{68, 69}

כמו "מצרף לכסף וכור לזהב". כלומר, כדי "הגו סיגים מכסף": הכור הוא שמפריד את הסיגים, כך שלא תהיה תערובת של פסולת בכסף וזהב.

כפי שנאמר במשלי, "מצרף לכסף וכור לזהב": הכור מפריד את הסיגים, כך שלא תישאר פסולת מעורבת במתכת היקרה.

18 וכך הוא מצרים כור הברזל שזיכך את ישראל ע"י קושי השעבוד בחומר ובלבנים⁷⁰ להיות נפרד הרע מן הטוב ויתפרדו כל פועלי און⁷¹

כך גם מצרים, כור הברזל, זיככה את ישראל באמצעות קושי השעבוד "בחומר ובלבנים", כדי שהרע ייפרד מן הטוב ויכל פועלי האון יתפורו,

העבודה הקשה "בחומר ובלבנים" הייתה כור ההיתוך של מצרים: היא זיככה את ישראל בכך שהפרידה את הרע מן הטוב, כדי ש"כל פועלי האון יתפורו".

שע"י שהרע עושה פעולות רעות הוא כלה ונאבד כמ"ש חצי אכלה וגוי חיצו כלים^{72, 73} כוי.

שכן כאשר הרע עושה מעשים רעים, הוא כלה ואובד, כפי שנאמר: "אכלה את חיציי וגוי" — "חיציי כלים" וכוי.

הרע מכלה את עצמו באמצעות המעשים המזיקים שלו. הגמרא דורשת את "אכלה את חיציי" במשמעות "חיציי יכלו, אך הם לא": הייסורים כלים, ואילו האנשים נותרים בחיים.

19 וכמשל עלוקה⁷⁴ שכאשר מוצצת דם האדם מיד מתה. וכאשר נזדככו ישראל נזדכך ג"כ העולם וגשמיותו וחומריותו כי כל העולם תלוי בישראל וכמ"ש גם את העולם נתן בלכם.⁷⁵

כמו במשל העלוקה, שמתה מיד לאחר שהיא מוצצת את דמו של אדם. וכאשר ישראל הזדככו, הזדכך גם העולם, על הגשמיות והחומריות שבו; שהרי העולם כולו תלוי בישראל, כמו שנאמר: "גם את העולם נתן בלכם".

העלוקה מתה לאחר שמצצה דם: הרע, לאחר שפעל את פעולתו המזיקה, מתכלה. ומכיוון שהעולם כולו תלוי בישראל, שעליהם נאמר "את העולם נתן בלכם", הזיכוך של ישראל במצרים זיכך גם את העולם הגשמי.

ואזי נתבררו ג"כ מצות מעשיות להיות נקי בשם מצות שבהם וע"י תהיינה המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה גם באכילת קרבנות והקרבת מנחה סלת שמצומח הוא אשה ריח ניחוח להי

ואז התבררו גם המצוות המעשיות, כך שיוכלו להיקרא "מצוות", ושבאמצעותן ועל ידן תימשך גם בהן אור אין סוף ברוך הוא: אפילו באכילת הקרבנות ובהקרבת מנחת סולת, שהיא מן הצומח, מתקיים "אשה ריח ניחוח להי".

אז יכלו מעשים גשמיים להפוך למצוות של ממש, לכלים לאור אין סוף. אפילו אכילת בשר הקרבנות והקרבת מנחה מקמח, שמקורו בעולם הצומח, נעשו "ריח ניחוח להי".

(ואף שגם האבות הקריבו ג"כ קרבנות מ"מ לא הקריבו אלא עולות ולא זבחים הנאכלים ולא מנחות שמצומח).

(ואף שגם האבות הקריבו קרבנות, מכל מקום הם הקריבו רק עולות, ולא זבחים שנאכלים, ולא מנחות שמקורן מן הצומח).

האבות הקריבו קרבנות, אך רק עולות, שנשרפו כולן על המזבח; הם לא הקריבו קרבנות שאנשים אוכלים, ואף לא מנחות מן הצומח.

ועם כל הנ"ל יובנו כמה קושיות המבוארים בספרים⁷⁶ כגון למה נשא יעקב ב' אחיות ועמרם נשא דודתו.^{77, 78}

ועל פי כל האמור יובנו כמה קושיות שנידונו בספרים, כגון מדוע נשא יעקב שתי אחיות, ועמרם נשא את דודתו.

הדברים מיישבים גם שאלות שעלו בספרים: אם האבות קיימו את התורה, כיצד נשא יעקב שתי אחיות ועמרם נשא את דודתו? התשובה המשתמעת כאן היא שלפני מתן תורה קיימו את המצוות בממדן הרוחני, שכן עדיין לא היה אפשר להפוך את הדברים הגשמיים למצוות.

וכמו שהיה מצרים כור הברזל להיות ע"י זה מתן תורה כך גלות אדום הוא כור הברזל להיות ע"י ימות המשיח.

וכשם שמצרים הייתה כור הברזל, כדי שעל ידה תינתן התורה, כך גלות אדום היא כור הברזל, כדי שעל ידה יבוא ימות המשיח.

כור הברזל של מצרים הכין למתן תורה; בדומה לכך, גלות אדום הנוכחית היא כור היתוך שמכין לימות המשיח.

שהרי המצות אינן בטלות לימות המשיח⁷⁹ לכולי עלמא והמצות יזדככו יותר בבחי' פנימיות וכמ"ש ומלאה הארץ דעה.⁸⁰

שהרי לדברי הכול המצוות לא יתבטלו בימות המשיח, והן יזדככו עוד, בבחינת פנימיות, כמו שנאמר: "ומלאה הארץ דעה".

המצוות יישארו בימות המשיח, לכל הדעות, אך יזדככו עוד ויחשפו את פנימיותן, כאשר "תמלא הארץ דעה" את ה'.

וכן בפרט כל אדם היסורים שלו לזכך מצותיו⁸¹ אשר יעשה אותם האדם שיהיו מתוקנים להיות עולה ונכלל באור אין סוף ב"ה.⁸²

וכך גם בפרט אצל כל אדם: הייסורים שלו נועדו לזכך את המצוות "אשר יעשה אותם האדם", כדי שיתוקנו, יעלו וייכללו באור אין סוף ברוך הוא.

כך גם אצל כל אדם: הייסורים שלו עצמו מזככים את המצוות שהוא מקיים, כדי שיעלו וייכללו באור אין סוף.

קטע 5 • 2011-22

השלום בין האש למים

20 ונחזור לענייננו שנתנית התורה בבחי' אש ומים⁸³ למטה שע"י זה יהיה הלוח ונסוע כנ"ל. אך איך יהיו שני הפכים אש ומים ואין המים מכבין כו'.

נחזור לענייננו: נתנית התורה היא בבחינת אש ומים למטה, ועל ידי כך יהיה "הולך ונוסע", כנוכח לעיל. אך כיצד יכולים להתקיים שני הפכים, אש ומים, בלי שהמים יכבו את האש וכי'?

נחזור לנושא המרכזי: התורה הביאה אש ומים אל העולם הגשמי, כדי שכל אחד יוכל להגיע ל"הולך ונוסע". אך כיצד יכולים הפכים כאלה להתקיים יחד, בלי שהמים יכבו את האש?

ועל זה נאמר עושה שלום במרומיו שהשלום הוא כולל ב' הפכים והוא המחבר שניהם לפי שהוא גדול משניהם והם בטלים ונכללים בו.⁸⁴

על כך נאמר: "עושה שלום במרומיו". השלום כולל שני הפכים, והוא המחבר ביניהם, מפני שהוא נעלה משניהם; הם בטלים ונכללים בו.

התשובה היא השלום: "עושה שלום במרומיו". כאן אין מדובר בפשרה בין הפכים, אלא בדרגה נעלית משניהם, שבה שניהם בטלים ונכללים, ולכן היא יכולה לחבר ביניהם.

21 וזהו בחי' קול השופר כי שופר תוקעין אותו מפיו הקצר והקול יוצא ומתרחב ויוצא בסופו במקום הרחב. ועל זה נאמר מן המצר קראתי⁸⁵ יה ענני במרחב יה.

וזוהי בחינת קול השופר: תוקעים בשופר מן הפתח הצר שלו, והקול יוצא ומתרחב, עד שהוא יוצא בקצהו, במקום הרחב. על כך נאמר: "מן המצר קראתי יה, ענני במרחב יה".

זהו עניינו של השופר: תוקעים בקצהו הצר, והקול מתרחב ויוצא מן הקצה הרחב. אותו רעיון נאמר בפסוק: "מן המצר קראתי יה, ענני במרחב יה".

פ"י מן המצר מקום צר שאינו מושג ולית מחשבי תפיסא ביה שהוא למעלה מכל ההשגות והוא ענין שופר שפרו מעשיכם⁸⁶ ממשיך תענוג.

כלומר, "מן המצר" הוא מקום צר שאי אפשר להשיגו, מקום ש"לית מחשבה תפיסא ביה" — אין מחשבה תופסת בו — שכן הוא למעלה מכל השגה. זהו גם ענינו של השופר: "שפרו מעשיכם" — שפרו את מעשיכם; הוא ממשיך תענוג.

"מן המצר" הוא הבחינה שלמעלה מכל השגה, שבה "לית מחשבה תפיסא ביה". השופר, במשמעות של "שפרו" — שפרו את מעשיכם — ממשיך משם תענוג.

אבל בעצמו הוא קול פשוט מקור התענוגים כי עמך מקור חיים⁸⁷ כתיב בחי' עמך בטל ונכלל באו"ס [באור אין סוף] ב"ה ממש ומשם קראתי יה יו"ד עלאה

אך בעצמו הוא קול פשוט, מקור התענוגים, ככתוב: "כי עמך מקור חיים" — בחינת "עמך", בטלה ונכללת ממש באור אין סוף ברוך הוא. ומשם "קראתי יה" — היו"ד העליונה,

קול השופר עצמו הוא קול פשוט, מקור כל התענוגים: בחינת "עמך", שבטלה ונכללת באור אין סוף עצמו. משם הוא נמשך אל אותיות שם י"ה, החל מן היו"ד העליונה.

בחי' חכמה והי' עלאה בינה היא רחובות הנהר הרחבת הדעת במה שמתבונן כו' (דהיינו שכבר יש בחי' השגה. משא"כ חכמה היא בחי' ברק כמ"ש במ"א).

בחינת חכמה; והה"א העליונה, בינה, היא "רחובות הנהר" — הרחבת הדעת במה שמתבונן בו וכו'. כלומר, כאן כבר יש בחינת השגה, בשונה מחכמה, שהיא בחינת ברק, כמבואר במקום אחר.

היו"ד העליונה היא חכמה — הבזק של תוכנה, המאיר כברק; הה"א העליונה היא בינה, מרחב ההבנה, הנקרא בקבלה "רחובות הנהר".

דהיינו שמשם התחלת התהוות חכמה ועדן ותורה להיות לעבדה ולשמרה⁸⁸ ולעשות גן עדן וגלוי תענוג והשגת הנשמות ועי"ז ענני במרחב יה.

כלומר, משם מתחילות להתהוות חכמה, עדן ותורה, כדי "לעבדה ולשמרה", ולעשות את גן עדן, שבו מתגלים התענוג והשגת הנשמות. ועל ידי כך "ענני במרחב יה".

מכאן מתחילות חכמה, "עדן" ותורה. המילים "לעבדה ולשמרה", שנאמרו על אדם בגן עדן, מתארות את העבודה שעל ידה נעשה גן עדן, שבו הנשמות נהנות מתענוג ומהשגה; ועל ידי כל זה "ענני במרחב יה".

כי כמו שיש י"ה עלאין כך יש בחי' י"ה תתאין⁸⁹ יו"ד בחי' בטול מים התחתונים חכמה תתאה יו"ד בראש ויו"ד בסוף⁹⁰ והי' הוא בחי' אש וצמאון שכלב שכל זה נמשך מן המצר הוא קול השופר הנ"ל.

כשם שיש י"ה עלאין, כך יש בחינת י"ה תתאין: היו"ד היא בחינת ביטול, המים התחתונים, חכמה תתאה — יו"ד בראש ויו"ד בסוף; והה"א היא בחינת האש והצימאון שכלב. כל אלה נמשכים מן המצר, שהוא קול השופר שנוכר לעיל.

יש גם י"ה תתאה: היו"ד שלה היא ביטול המים התחתונים, חכמה תתאה, שהמאמר מתאר כיו"ד בראש ויו"ד בסוף; הה"א שלה היא הצימאון הבוער שכלב. שתייהן נמשכות מן המצר, מן השופר.

22 ודרך כלל הוא בחי' תפלה בלחש כי ק"ש [קריאת שמע] וברכותיה יוצר משרתים והאופנים ברעש גדול בוערת כמראה לפידים.⁹¹

בדרך כלל, זו בחינת התפילה הנאמרת בלחש. שכן קריאת שמע וברכותיה — "יוצר משרתים" ו"האופנים ברעש גדול" — מתארות אש בוערת "כמראה לפידים".

בתפילה היומיומית, קריאת שמע וברכותיה, המתארות את שירתם הסוערת של המלאכים, הן ה"רצוא" הבוער. תפילת העמידה בלחש מקבילה לדרגה העליונה יותר של השופר.

ועי"ז נאמר ותחת הרקיע כנפיהם ישרות⁹² שכנפיהם נקי עפיתם ברצוא ממטה למעלה ברשפי אש שלהבת ובוערות וכל זה הוא תחת הרקיע שהרקיע נטוי על ראשם כעין הקרח הנורא.⁹³ בחי' קרח הוא בחי' בטול.

על כך נאמר: "ותחת הרקיע כנפיהם ישרות". "כנפיהם" הן מעופם ב"רצוא" מלמטה למעלה, ברשפי אש ולהבת בוערת; וכל זה נמצא תחת הרקיע, שהרקיע נטוי מעל ראשיהם "כעין הקרח הנורא". בחינת הקרח היא בחינת הביטול.

יחזקאל ראה את כנפי החיות פרושות בקו ישר מתחת לרקיע: מעופן כלפי מעלה מתוך כמיהה בוערת. מעליהן היה רקיע כעין קרח נורא, המבטא ביטול.

אבל כאשר ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם⁹⁴ הוא קול השופר שהוא למעלה מעלה גם מבחי הרקיע והיא בעמדם בתפלה

אבל כאשר "ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם" — זהו קול השופר, שהוא למעלה מעלה אפילו מבחינת הרקיע; והיינו "בעמדם" בתפילה,

מעל אותו רקיע נשמע קול, שהמאמר מזהה עם השופר, והוא נעלה מהרקיע עצמו. המילים "בעמדם" מתייחסות לתפילה, לתפילת העמידה — התפילה שבה עומדים.

ואזי תרפינה כנפיהם שבטל ונכלל גם בחיי הרצוא גם בחיי השוב⁹⁵ ומיוחדים ביחוד גמור ואינו עולה לא בשם רצוא

אזי "תרפינה כנפיהם": גם בחינת ה"רצוא" וגם בחינת ה"שוב" בטלות ונכללות, ומתאחדות באחדות גמורה; ואין הדבר נקרא בשם "רצוא"

אזי החיות מרפות את כנפיהן: הרצוא והשוב כאחד נכללים באחדות גמורה, שאינה נקראת באף אחד משמות אלה.

ולא בשם שוב ומשם ענני במרחב להיות גלוי הוי"ה גם בהתרחבות הלב וזהו או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי.

ולא בשם "שוב". ומשם "ענני במרחב", כדי שתהיה התגלות הוי"ה גם בהתרחבות הלב. וזהו "או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי";

משם נמשכת ההתרחבות: התגלות הוי"ה גם בלב המתרחב. זהו השלום שעליו מדבר ישעיהו.

שלום יעשה לי. שלום בפמליא של מעלה ושל מטה⁹⁶ דהיינו שיהיה מעלה ומטה שוין וכמו שהיה במצר כך במרחב כני"ל:⁹⁷

שלום יעשה ליי: שלום בפמליה של מעלה ובפמליה של מטה; כלומר, שהמעלה והמטה יהיו שווים, וכשם שהיה במקום הצר כך יהיה במרחב, כנזכר לעיל.

הגמרא מפרשת את הפסוק כשלום בפמליה של מעלה ובפמליה של מטה; המאמר מסביר שהכוונה היא שהמעלה והמטה נעשים שווים — המקום הצר מתגלה בתוך המרחב.

קריאת הפסוק במתן תורה

23 וזהו וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר.⁹⁸ קולות הם המשכות כמו קול

הגשמי

וזהו "וכל העם ראו את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר". "קולות" הם המשכות, כמו קול הגשמי,

| כעת אפשר להבין את הפסוק הפותח. ה"קולות" שישראל ראו הם המשכות, בדומה לקול.

שהוא ענין המשכת ההבל מהלב להוציא בפה בדבור. וכך על דרך משל המשכת אור א"ס ב"ה מההעלם אל הגלוי נק' בשם קול.⁹⁹

שהוא עניין המשכת ההבל מן הלב, כדי להוציאו דרך הפה בדיבור. כך גם, בדרך משל, המשכת אור אין סוף ברוך הוא מן ההעלם אל הגלוי נקראת בשם קול.

| הקול מוליך את ההבל מן הלב דרך הפה אל הדיבור; בדומה לכך, תנועתו של אור אין סוף מן ההעלם אל הגלוי נקראת "קול".

24 וקולות לשון רבים כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] זוכה לתורה שניתנה¹⁰⁰ בחמשה קולות הם ה'

פעמים מים¹⁰¹ כמו שיש ה' פעמים אור כו'.

ו"קולות" הוא לשון רבים, כפי שאמרו חז"ל: "זוכה לתורה שניתנה בחמישה קולות". אלה הם חמש פעמים "מים", כשם שיש חמש פעמים "אור" וכו'.

| לשון הרבים "קולות" מתייחסת לחמשת הקולות שבהם, לפי דברי חז"ל, ניתנה התורה. המאמר מזהה אותם עם חמש האזכרות של "מים", כשם שיש חמש אזכרות של "אור".

ומים הם המשכות החסדים שיוורדים ממקום גבוה למקום נמוך דהיינו גלוי המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה במעשה המצות. ואת הלפידים דהיינו בחי' אש בוערות כמראה הלפידים¹⁰² ברצוא ותשוקה ממטה למעלה.

"ומים" הם המשכת החסדים, היוורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כלומר גלוי המשכת אור אין סוף ברוך הוא בקיום המצוות. "ואת הלפידים" — כלומר בחינת אש בוערת, "כמראה הלפידים", בריצה ובכמיהה מלמטה למעלה.

| המים הם זרימת החסדים כלפי מטה, גלוי אור אין סוף באמצעות המצוות; ה"לפידים" הם אש הכמיהה כלפי מעלה.

וכל העם ראו והשיגו עין בעין רואים את הנשמע^{103, 104} והכל היה מפני קול השופר שקול השופר שהוא מן המצר הוא מקור התענוגים וממנו נמשך מים ואש שהם הפכים כו' כנ"ל:

וכל העם ראו והשיגו [זאת] עין בעין, "רואים את הנשמע". כל זה היה בגלל קול השופר: קול השופר, שהוא "מן המצר", הוא מקור התענוגים, וממנו נמשכים מים ואש, שהם הפכים וכו', כפי שהוזכר לעיל.

במעמד הר סיני השיג העם את כל זה בבהירות שלמה — "רואים את הנשמע". הכול נבע מן השופר, מקור התענוגים הנסתר, שממנו נמשכים גם המים וגם האש.

25 ואת ההר עשן. ^{105, 106} הנה עשן הוא ע"י שנאחז האור בדבר גשמי¹⁰⁷ שיש בו יסוד העפר.

"וההר עשן". עשן נוצר כאשר אש נאחזת בדבר גשמי שיש בו יסוד העפר.

"וההר עשן": עשן מופיע כאשר אש נאחזת בדבר גשמי שיש בו יסוד העפר.

וכך ע"ד משל התהפכות נפש הבהמית שמנוגה לסטרא דקדושה נקרא בשם עשן. וטבע העשן שעולה כשמתקרב לאש מדליק ומאחז את האש בדבר שהעשן יוצא ממנו.

כך גם, בדרך משל, הפיכת הנפש הבהמית שמנוגה לצד הקדושה נקראת "עשן". טבעו של העשן הוא לעלות; כשהוא מתקרב לאש, הוא מצית אותה וגורם לה להיאחז בדבר שממנו העשן יוצא.

בנפש, "עשן" הוא הפיכת הנפש הבהמית שמנוגה לקדושה. עשן עולה שמתקרב ללהבה יכול להצית מחדש את הדבר שממנו יצא; כך הנפש הבהמית שהתהפכה מורידה את האש אליה.

26 וכך ע"י ההר עשן נעשה המשכת קולות ולפידים שהם בחי' רצוא ושוב דקדושה כנ"ל.

כך גם, באמצעות "ההר עשן", נמשכת בחינת ה"קולות" וה"לפידים", שהם בחינות ה"רצוא" וה"שוב" של צד הקדושה, כנזכר לעיל.

כך, הפיכת הנפש הבהמית מביאה להמשכת ה"קולות" וה"לפידים" — ה"רצוא" וה"שוב" של הקדושה.

וירא העם וינועו.¹⁰⁸ הנה העם האמור למעלה ברישיה דקרא וכל העם רואים וגוי קאי על ישראל.

"וירא העם וינועו". והנה, העם שנוצר למעלה, בתחילת הפסוק, "וכל העם רואים" וגוי, הם ישראל.

הפסוק מתחיל ומסתיים במילים "העם". העם הראשון, ש"ראה את הקולות", הוא ישראל.

אבל סיפא דקרא וירא העם וינועו קאי על ערב רב¹⁰⁹ שלא היו רואים את הקולות רק ויעמדו מרחוק.¹¹⁰

אבל סוף הפסוק, "וירא העם וינועו", מוסב על הערב רב, שלא ראו את הקולות אלא רק "ויעמדו מרחוק".

העם השני, שרעד ועמד מרחוק, הוא הערב רב — אנשים מעמים אחרים שיצאו ממצרים יחד עם ישראל; הם לא ראו את הקולות.

ביטול והיעדרו

27 וביאור ענין זה הנה קולות הם המשכות מאור א"ס ב"ה. דהיינו מה שאור א"ס ב"ה שורה ומתגלה במה שבטל אליו ית'. וביטול זה מפני מה שמתפעל הנפש מקרב איש ולב עמוק.¹¹¹

ביאור העניין: ה"קולות" הם המשכות מאור אין סוף, ברוך הוא; כלומר, אור אין סוף, ברוך הוא, שורה ומתגלה במה שבטל אליו יתברך. ביטול זה נובע מכך שהנפש מתעוררת "מקרב איש ולב עמוק".

"לראות את הקולות" פירושו לקבל את אור אין סוף, השורה רק במקום שיש בו ביטול. ביטול זה מתעורר כשהנפש מתעוררת ממעמקיה הפנימיים ביותר, "מקרב איש ולב עמוק".

28 ולהיות הנפש בחי' נברא ובעל גבול ותתפעל מא"ס ב"ה שאינו בבחי' גבול ולית מחשבה תפיסא ביה כלל הרי זה בחי' קול והמשכה מא"ס ובלי גבול לבחי' גבול.

וכאשר הנפש, שהיא נברא ובעלת גבול, מתעוררת מן האין סוף ברוך הוא, שאינו מוגבל וש"אין מחשבה תופסת בו" כלל — הרי זו בחינה של "קול" והמשכה מן האין־סוף והבלתי־מוגבל אל הגבול.

כאשר נפש מוגבלת ונבראת מתעוררת מן האין־סוף הבלתי־מוגבל, ש"אין מחשבה תופסת בו", הדבר עצמו הוא בחינת "קול": המשכה מן האין־סוף אל הסופי.

אבל ערב רב לא¹¹² היה בהם כח והתפעלות זו מהתבוננות בגדולת א"ס ב"ה בעצמו כביכול.

אבל לערב רב לא היה כוח והתעוררות זו, הבאים מהתבוננות בגדולת האין סוף ברוך הוא עצמו, כביכול.

לערב רב לא הייתה היכולת להתעורר מהתבוננות בה' עצמו.

וכמו עד"מ שעיקר התפעלות שלהם הוא שמתפעלים מהליכת הגלגלים¹¹³ וגדלם וגבהם שיעור גדול כל כך ואין זה אלא בחי' יש

לדוגמה, עיקר ההתפעלות שלהם היה מן התנועה של הגלגלים ומגודלם ומגובהם, שהם עצומים כל כך; אך אין זו אלא בחינת יש.

הם התרשמו רק מברואים עצומים, כמו תנועת הגלגלים השמימיים וגודלם העצום. זוהי התפעלות מן היש הנברא, ולא מה'.

אבל מבחי' א"ס ב"ה שאין לו סוף וכו' לא נמשך להם התפעלות כלל. ולכן אמרו ערב רב אלהים אשר ילכו¹¹⁴ לפנינו¹¹⁵ שיראוהו בעין גשמי:

אבל מן הבחינה של האין סוף ברוך הוא, שאין לו סוף וכו', לא נמשכה אליהם כל התעוררות. לכן אמרו ערב רב: "אלהים אשר ילכו לפנינו", כדי שיראו אותו בעין גשמית.

מכיוון ששום דבר מן האין־סוף לא עורר אותם, הם ביקשו "אלהים אשר ילכו לפנינו" — אלוה שיוכלו לראות בעיניהם הגשמיות.

29 ובוה יובן מה שאמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] על המזיקין שאלמלא ניתן רשות לעין¹¹⁶ כו'. ואעפ"כ [ואף

על פי כן] אין עושים כלום מפני מורא שמים. וכדאיתא בגמרא אלמלא מכרזי עלך ברקיע כו'.¹¹⁷

בכך יובן מה שאמרו חז"ל על המזיקים: "אילו ניתנה רשות לעין" וכו'. ואף על פי כן אין הם עושים דבר, מפני יראת שמים, כפי שמוכח בגמרא: "אילו לא הוכרז עליך ברקיע" וכו'.

אותו עיקרון מסביר את עניינם של המזיקים, ישויות רוחניות מזיקות. הגמרא אומרת שאילו הייתה העין יכולה לראות אותם, שום ברייה לא הייתה יכולה לעמוד בפניהם; ואף על פי כן הם אינם עושים דבר ללא רשות, כפי שאמרה מזיקה לחכם, שאילו לא הייתה הכרזה שמימית בענייננו, הייתה מסכנת אותו.

ומאחר שיש להם מורא שמים כל כך עד שלא יוכלו לעבור את פי ה' הרי בחינה זו גדולה משל אדם שהוא בעל בחירה וא"כ למה נקראו מזיקין.

ומכיוון שיש להם יראת שמים גדולה כל כך, עד שאינם יכולים לעבור על פי ה', הרי שבחינה זו גדולה מזו של האדם, שהוא בעל בחירה חופשית. ואם כן, מדוע הם נקראים "מזיקים"?

אם המזיקים יראים את ה' כל כך, עד שאינם יכולים להמרות את פיו, לכאורה הם נעלים מן האדם, שיכול לבחור לחטוא. מדוע, אם כן, הם נקראים "מזיקים"?

אך הענין שזהו כלל גדול שעיקר ההפרש בין סטרא דקדושה ובין קליפה וסטרא אחרא שהמלאכים ונשמות דסטרא דקדושה יש להם בטול מהמשכת אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו כביכול.

אך העניין הוא שזהו כלל גדול: עיקר ההבדל בין צד הקדושה ובין קליפה וסטרא אחרא הוא שלמלאכים ולנשמות שבצד הקדושה יש ביטול הנובע מהמשכת אור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו, כביכול.

זהו הכלל הגדול: מה שמגדיר את צד הקדושה, הן במלאכים הן בנשמות, הוא ביטול הנובע מקבלת אור אין סוף עצמו.

30 ולכן בטול המלאכים גדול עד למאד שתפול עליהם אימתה ופחד¹¹⁸ אשר לא יוכלו שאת כי המשכה זו

מאור א"ס ב"ה עצמו היא אצלם בבחי' גילוי.

לכן ביטול המלאכים גדול עד מאוד, עד ש"אימה ופחד נופלים עליהם", והם אינם יכולים לשאת זאת; שכן ההמשכה מאור אין סוף ברוך הוא עצמו מתגלה להם.

מכיוון שאור אין סוף מתגלה למלאכים, הביטול שלהם עצום, בדומה ל"אימה ופחד" המתוארים בשירת הים.

משא"כ הקליפות וסטרא אחרא יניקתם ואחזתם מעלמא דפרודא שאין המשכת אור א"ס ב"ה שורה ומתגלה בהם כלל בבחי' א"ס שהרי תופסים מקום דקרו ליה ¹¹⁹ אלהא דאלהיא.

לא כך הדבר אצל הקליפות והסטרא אחרא: יניקתן ואחזתן הן מעולם הפירוד, ושם ההמשכה מאור אין סוף ברוך הוא אינה שורה ואינה מתגלה בהן כלל בבחינת אין סוף; שהרי הן תופסות מקום, כמו שאומרים עליו: "אלוה האלוהים".

הקליפה והסטרא אחרא מקבלות את חיותן מ"עולם הפירוד", שבו אור אין סוף אינו מתגלה. הן מכירות בה' רק כגבוה שבכוחות, וקוראות לו "אלוה האלוהים", בעוד שבעיניהן הן עצמן נותרות ישות בפני עצמה.

31 ועל זה נאמר מלכותך מלכות כל עולמים ¹²⁰ וממשלתך בכל דור ודור שכל עולמות עליונים מקבלים מבחי' מלכותו ית'

על כך נאמר: "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור": כל העולמות העליונים מקבלים מבחינת מלכותו יתברך,

הפסוק מבחין בין "מלכות" על "כל עולמים" לבין "ממשלה" ב"כל דור ודור". העולמות העליונים מקבלים ממלכות ה'.

שממליכים אותו ומלכותו קבלו עליהם ברצון לכך חל עליהם שם מלוכה כמו במלך בשר ודם שנק' מלך שכאשר בני המדינה המליכוהו עליהם.

שהם ממליכים אותו ומקבלים עליהם ברצון את מלכותו; לכן חל עליהם השם "מלכות". כך גם מלך בשר ודם נקרא מלך כאשר בני המדינה ממליכים אותו עליהם.

הם מקבלים עליהם את מלכותו ברצון, וכמו אצל מלך בשר ודם, המלכות קיימת רק במקום שבו העם מקבל את המלך עליו.

משא"כ בכל דור ודור שהם עלמא דפרודא לא יחול עליהם שם מלוכה אלא ממשלה ¹²¹ שהוא בעל כרחם.

אך לא כך ב"כל דור ודור", שהם עולם הפירוד: עליהם לא חל השם "מלכות", אלא "ממשלה", שהיא בעל כורחם.

"כל דור ודור" הוא עולם הפירוד, שאינו מקבל את מלכותו ברצון; שם ה' שולט ב"ממשלה", בעל כורחו.

קטע 8 • 321

ברכת ה' באמצעות התורה

32 וזהו ומברכים אותך יתברך שמך בפי כל חי פ"י שאנחנו בני ישראל מברכים וממשיכים אותך ממש

וזהו "ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי". כלומר, אנחנו, בני ישראל, מברכים וממשיכים אותך ממש,

המילים מברכת המזון, "ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי", פירושן שישאל "מברכים" את ה' במוכנ של המשכה שלו.

דהיינו המשכת אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו יתברך וברכה והמשכה זו היא בקולות דהיינו בתורה שניתנה בה' קולות ה' המשכות.

כלומר, ממשיכים את אור אין סוף ברוך הוא בעצמו ובכבודו יתברך. וברכה והמשכה זו נעשית באמצעות ה"קולות", כלומר באמצעות התורה, שניתנה בחמישה קולות — חמש המשכות.

המשכת אור אין סוף עצמו נעשית באמצעות ה"קולות" — התורה שניתנה בחמישה קולות.

הגם שהתורה מלובש' בענייני [בעניינים] גשמיים וגם אנחנו מלובשים בגוף הגשמי הנה לפניו יתברך כחשכה כאורה.¹²²

אף שהתורה מלובשת בעניינים גשמיים, וגם אנחנו מלובשים בגוף גשמי, לפניו יתברך "כחשכה כאורה".

אף שהתורה ועם ישראל מלובשים בצורה גשמית, לפני ה' חושך ואור שווים, ולכן הגשמיות אינה מסתירה ממנו.

וכל היושב ושונה¹²³ הקב"ה שונה כנגדו¹²⁴ כו'. ודברי אשר שמת' בפיו¹²⁵ ויתברך שמו בפי כל חי ששאר כל חי מברכים רק שמך בלבד:

ו"כל היושב ושונה, הקדוש ברוך הוא שונה כנגדו" וכו'. וכן "ודברי אשר שמת' בפיו". ו"יתברך שמו בפי כל חי" — שכן כל שאר בעלי החיים מברכים רק את שמך בלבד.

כאשר אדם לומד, ה' "שונה כנגדו", ודבריו נמצאים בפיו. שאר הנבראים מברכים רק את "שמו", את הביטוי החיצוני שלו, ואילו ישראל ממשיכים את עצמותו.

בעבודה

כל אדם, ולא רק מי שניחנו בכוחות רוחניים מיוחדים, יכול להגיע לרצוא ושוב של אברהם באמצעות קיום המצוות הגשמיות בדיוק כפי שנצטוונו: הפרטים המדויקים שלהן הם האש, והאלוקות שהן ממשיכות היא המים. הקשיים, של הציבור ושל האדם הפרטי, הם כור שמזכך את המצוות ומעלה אותן אל אור אין סוף. וכיסופי האש שבקריאת שמע צריכים להוביל לביטול השקט שבתפילת העמידה, שבה הכיסופים והרוגע נעשים אחד.

שאלות לשיחה

- מדוע קיום התורה של אברהם ברוחניות, נעלה ככל שהיה, לא יכול היה לפעול את מה שהמצוות הגשמיות שניתנו בסיני פועלות?
- כיצד יכולים "מי" ההבנה לחזק את "אש" הכיסופים שבלב, במקום לכבות אותה?
- מה פירוש הדבר שהשלום בא ממדרגה הנעלית משתי הקצוות, וכיצד הקצה הצר והקצה הרחב של השופר ממחישים זאת?
- מדוע התורה יכולה להינתן רק לאחר גלות מצרים, ומה לומד המאמר מכך על הגלות הנוכחית ועל הייסורים האישיים?
- מה ההבדל בין התרשמות מבריאותו של ה' לבין התעוררות מתוך ה' עצמו, לפי הניגוד שמציב המאמר בין ישראל לערב רב?

הערות

פסוקה 1

1 וכל העם רואים

ההערה מציינת שהמאמר נדפס גם במהדורת למכרז של תורה אור, עם שינויי נוסח.

הערת קה"ת

נדפס גם בתו"א לעמבערג ו, ג בשינויים. הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תרכח, ורשום "חג השבועות". ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. המאמר עם הגהות וקיצורים באוה"ת יתרו ע' בתקעה. עוד הגהות בע' בתקסח. לכללות מאמר זה ראה במאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ב ע' תרפח. בסה"מ תרמ"ז. וביאור בד"ה זה דש"ק נשא תשמ"ו. פלח הרמון שמות ע' רנט.

2 וכל העם רואים את הקולות

המילים כאן מצטטות את Exodus 20:18. הקטע מופיע למטה.

Exodus 20:18 שמות כ:י"ח

וַיַּעַמְד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעָרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹקִים:

And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where G-d was

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, יח.

לאחר עשרת הדיברות נאמר בתורה שכל העם "ראו את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר" ועמדו מרחוק. פסוק זה הוא נושא המאמר, והוא מוסבר בהרחבה החל מפסוקה 23.

Exodus 20:15 שמות כ:ט"ו

וְכָל־הָעָם רְאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַקֶּהָר עֲשׂוּ וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֵק:

And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 למה הי קול השופר במ"ת

הצמח צדק כותב שמעתיק המאמר, שאותו הוא מכנה "דודי ר' י"ל", לא העתיק את מלוא כוונתו: עניינה של התורה הוא ש"כל נתיבותיה שלום", והשופר, שקולו מטיל רעד, נמשך מ"הממשלה והפחד עמו", שבאמצעותם נעשה שלום; מאחר שלימוד התורה הוא שלום, היה עליו להינתן באמצעות השופר. בכרך 8 הוא מביא טעם נוסף לכך שהשופר נדרש בסני.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת יתרו ע' בתקסד בארוכה, וז"ל שם: "אדמו"ר בת"א בד"ה וכל העם רואים את הקולות הקשה למה הי צ"ל קול השופר במ"ת וע"ש התירוצ. ונ' שהכותב דודי הרי"ל ז"ל לא העתיק כל המכוון, והיינו שעיקר התורה היא וכל נתיבותיה שלום. . . וזהו ענין השופר שקול השופר מטיל חרדה. . . והוא ההמשכה מבחי' המשל ופחד עמו ועי"ז נעשה שלום והיינו עצמו ענין והגורא, וכיון שעסק התורה הוא בחי' השלום, לכן צ"ל עי" קול השופר המשכה מבחי' המשל ופחד עמו", ע"ש. וראה גם באוה"ת כרך ח ע' גיד הטעם שצ"ל קול השופר במ"ת. במאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תרפו הקושיא "למה הוצרך להיות קול השופר בשעת מ"ת דאם בשביל שיר וניגון לעורר את הכוונה שכלב כמו הללוהו בתקע שופר כו' הלא בה' קולות

5 קול השופר. . קול חרדה

בסוגריים שם מובאת הפניה ל"הביאור על 'וכל העם רואים'", והוא מסוכם כך: התורה ניתנה בקול שופר מפני שהוא מטיל אימה, שכן קבלת המצוות צריכה להיות כעבודתו של עבד; ובכל זאת, שופר עניינו גם "שפרו מעשיכם", המשכת תענוג — שמחת המצווה.

הערת קה"ת

ראה בלקו"ת פ' שלח לט, א.

6 אם יתקע שופר בעיר

עמוס שואל: "אם ייתקע שופר בעיר, האם העם לא יחרדו?" המאמר מביא פסוק זה כדי להראות שקול השופר הוא מטבעו קול המעורר חרדה.

Amos 3:6 עמוס ג:ו'

אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחָרְדוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וְהִי לֹא עֲשֶׂהָ: Shall the horn be blown in a city, And the people not tremble? Shall evil befall a city, And the L-RD hath not done it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

עמוס ג, ו.

פסוקה 2

7 ויהי קולות וברקים

ביום השלישי היו קולות, ברקים וענן כבד על ההר, וקול שופר חזק מאוד, וכל העם שבמחנה רעד. המאמר מביא את הפסוק כדי להראות את הרעדה שהשופר גרם לה כמעמד סיני.

Exodus 19:16 שמות י"ט:ט"ז

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהֵיטֵב הַבֶּקָר וַיְהִי קוֹלֹת וּבִרְקִים וַעֲנַן כָּבֵד עַל־הַקֶּהָר וְקוֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיִּחָרְד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:

And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יט, טז.

8 נקי שופר על שם שפרו מעשיכם

"יהל אור" הוא פירושו של הצמח צדק על תהילים; ההערה מפנה אליו בעניין פירוש שופר מלשון "שפרו".

הערת קה"ת

ראה מדרש תהלים פא, ד. וראה יהל אור ע' רפח.

9 שפרו מעשיכם

על "תקעו בחודש שופר" אומרים חז"ל: "חדשו מעשיכם ושפרו מעשיכם". באותו קטע נאמר גם שדברי התורה ניתנו באמצעות השופר. המאמר מפרש

את השופר כ"מפרש", ובכך ממשיך תענוג.

Midrash Tehillim 81:3 מדרש תהילים פ"א:ג'

... באיזה חדש בכסא שהחדש מתכסה בו ואי זה הוא זה ראש השנה. תקעו בחדש שופר. רבנן אמרי חדשו מעשיכם ושפרו מעשיכם ואני מכסה על עונותיכם שנאמר (תהלים פה ג) נשאת עון עמך כסית כל חטאתם. אמר ר' ברכיה בשם רבי אבא שפרו מעשיכם וחדשו מעשיכם. ומה שופר זה תוקע מזה ומוציא מזה כך כל קטיגורין שבעולם מקטרגין לפני אני שומע מזה ומוציא מזה. הוי תקעו בחדש שופר:

OYW (Public Domain)

10 כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים, באורך נראה אורי". המאמר מפרש את "מקור חיים" כמקור התענוגים, שממנו השופר ממשיך.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:י'

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאֹרֶךְ נְרָאָה־אֹרֶךְ:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

11 אדם הראשון חנוך מתושלח כו' ואברהם

בתמליל המאמר של אדמו"ר האמצעי מופיעים כאן "חנוך, מתושלח, נח, אברהם ויצחק".

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תל: חנוך מתושלח ונח ואברהם ויצחק. במאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תרחצ: כחנוך ומתושלח ונח. בד"ה ועשית חג שבועות תרמ"ה ע' רכ: מתושלח נח אברהם יצחק ויעקב. וראה לעיל סו, ג.

12 ואברהם קיים כל התורה

רב אומר: "אברהם אבינו קיים את כל התורה כולה", ולומד זאת מן הפסוק "עקב אשר שמע אברהם בקולי"; הגמרא מוסיפה שהוא שמר אפילו על עירובי תבשילין, תקנה מדרבנן.

Yoma 28b:9-10 יומא כ"ח ב:ט-י'

אמר רב: קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר: "עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו'". אמר לקה רב שימי בר חייא לרב: ואימא שבע מצות? הא אימא נמי מילה! ואימא שבע מצות ומילה! אמר לקה: אם כן "מצותי ותורותי" למה לי? אמר (רב), ואימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר: "תורותי", אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוף קידושין. יומא כח, ב. ע' לעיל יא, ג ואילך. ולקמן צו, ג. ראה לקו"ש חל"ה ע' 107 ואילך.

13 ואברהם קיים כל התורה גם עד שלא ניתנה

במשנה האחרונה במסכת קידושין נאמר: "מצאנו שאברהם אבינו קיים את כל התורה כולה עד שלא ניתנה", והובא הפסוק: "וישמור משמרת, מצוותי, חוקותי ותורותי".

Kiddushin 82a:10 קידושין פ"ב א:י'

בנצרותו מהו אומר? "יקו" ה' יחליפו כח". בקנאותו מהו אומר? "עוד ינובחו בשיבה", וכן הוא אומר באברהם אבינו: "ואברהם זקן... וה' ברח את אברהם בכל" - מצינו ששעה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד

שלא ניתנה, שנאמר: "עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרת מצותי חוקותי ותורותי"

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

14 וישמר משמרת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תולדות כו, ה.

15 וישמר משמרת

"עקב אשר שמע אברהם בקולי, וישמור משמרת, מצוותי, חוקותי ותורותי". זהו הפסוק שממנו למדו חכמים שאברהם קיים את התורה כולה.

Genesis 26:5 בראשית כ"ו:ה'

עֲקֵב אֲשֶׁר־שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרוֹתַי:

because that Abraham hearkened to My voice, and kept My charge, My commandments, My statutes, and My laws

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 רק שהיה זה ברוחניות

מובא בהערה בעניין קיום המצוות של האבות ברוחניות.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תרס"ה ע' רכ.

17 ואיזו שינוי הי' בנתינת התורה בגשמיות

אור התורה מפנה כאן לדיונים נוספים בשאלה מה השתנה בעקבות נתינת התורה בגשמיות: בתורה אור בתחילת פרשת לך לך, ובמאמרים "משה ידבר", "וקבל היהודים" ו"בשעה שהקדימו ישראל נעשה" (פרקים א ו-ג).

הערת קה"ת

באוה"ת ע' תתקעז מציין "ועמ"ש מזה לעיל ר"פ לך לך. בד"ה משה ידבר. בד"ה וקבל היהודים. בד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה פ"א ופ"ג". וראה גם סה"מ תרמ"ה ע' רכא.

18 הלוח ונסוע הנגבה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לך לך יב, ט.

19 "ויסע אברם הלוח ונסוע הנגבה". המאמר מפרש את נסיעתו המתמדת של אברהם כביטוי לרצוא ושוב התמידיים של הנשמה.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט'

וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹחַ וַיִּנְסֹעַ הַנֶּגְבָּה:

And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 והחיות רצוא ושוב

בחזון יחזקאל נאמר: "והחיות רצוא ושוב כמראה הבוק". המאמר מבחין בין הרצוא ושוב של המלאכים לבין "הלוח ונסוע" הנעלה יותר של אברהם.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א:י"ד

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוֹב כְּמֵרָאָה הַבֹּקֶץ:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 עושה שלום במרומיו

"המשל ופחד עמו, עושה שלום במרומיו". המאמר מביא את הפסוק כדי

לפתוח בדיון באש ובמים שלמעלה, שאינם מתנגשים זה בזה.

Job 25:2 איוב כ"ה:ב'

הַמֶּשֶׁל וְפָחַד עָמּוֹ עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו:

Dominion and fear are with Him; He maketh peace in His high places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כה, ב. וראה במדבר"ר פ"ב, ח. ולעיל כב, ג.

22 עושה שלום במרומיו

המדרש אומר שהקב"ה עושה שלום בין חיות האש לרקיע השלג, ושמכאל הוא משלג וגבריא"ל מאש, ומביא את הפסוק "עושה שלום במרומיו": האחד אינו מכבה את האחר. זהו הרקע לביטוי "המים אינם מכבים את האש".

Bamidbar Rabbah 12:8 במדבר רבה י"ב:ח'

23 ואין המים מכבים את האש

בהגהה של הצמח צדק מובאות ראיות מכמה מדרשים לכך שהמים שלמעלה אינם מכבים את האש.

הערת קה"ת

ראה הגייה באוה"ת ע' תתקעז שמביא רא"י מכמה מדרשים.

24 איך שייך לומר במרומיו אש ומים

אדמו"ר האמצעי שואל שם כיצד ייתכן למצוא למעלה, אצל המלאכים העליונים המכונים שרי אש ושרי מים, דבר הדומה לגשמיות של אש ומים.

הערת קה"ת

במאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ב ע' תרצט: "איך יתכן למעלה במלאכים עליונים בחי' הגשמה דאש ומים, וגם שהן נקי' של אש ומים כר' ברוחני דאש ומים".

25 שיסוד האש בלב

תניא מסביר שהצמאון של הנפש לה' נובע מיסוד האש שבנפש האלקית, וכפי שמוכח בעץ חיים, יסוד האש נמצא בלב ומקור המים במוח, שהוא חכמה.

Tanya, Likkutei Amarim 3:11 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ג':י"א וְהַצְמָאוֹן, הוּא מִיְסוּד הָאֵשׁ שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וְכֵמוּ שֶׁכָּתְבוּ הַטְּבָעִיִּים, וְכֵן הוּא בְּעֵץ חַיִּים, שִׁסּוּד הָאֵשׁ הוּא בְּלֵב, וּמִקּוּר הַמַּיִם וְהַלִּיחוֹת מֵהַמוֹחַ, וְכֵמוּ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר נִי, שֶׁהִיא בְּחִינַת חֻכְמָה שֶׁנִּקְרָא מִיָּם שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹהִית.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תניא פ"ג. וראה בליקוט פ"י שם.

פסקה 4

26 אם רץ לבך

הצמח צדק מציין "בספר יצירה; וצריך עיון", שכן בנוסח המודפס של ספר יצירה נאמר: "אם רץ לבך, שוב למקום", ומציע ש"מקום" פירושו האור הממלא כל עלמין. הוא מסביר באריכות ששני הנוסחים מבטאים רעיון אחד.

הערת קה"ת

ס"י פ"א מ"ה. ראה אוה"ת יתרו ע' תתקעח. שמציין "בס"י, וצ"ע". ובעמוד תתקפא כ' "ובס"י שלפנינו הגירסא ואם רץ לבך שוב למקום שכן נאמר רצוא ושוב ופי' מקום י"ל שהוא ממכ"ע", ע"ש שמפרש ששניהם בחי' וענין אחד, ע"ש בארוכה. ובהערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"מ תרנ"ט ע' יא. וראה לעיל מה, ב.

27 אם רץ לבך

ספר יצירה מלמד: "עצור את פיך מלדבר ואת לבך מלחשוב; ואם לבך רץ, שוב אל המקום", וקושר זאת ל"והחיות רצוא ושוב". המאמר מפרש את ריצת הלב ככיסופים הנוגדים מהתבוננות.

Sefer Yetzirah 1:8 ספר יצירה א':ח'

עשר ספירות בלימה בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר ואם רץ לבך שוב למקום שלכך נאמר והחיות רצוא ושוב. ועל דבר זה נכרת ברית:

Concerning the number ten of the spheres of existence out of nothing keep thy tongue from speaking and thy mind from pondering on it, and if thy mouth urges thee to speak, and thy heart to think about it, return! as it reads: "And the living creatures ran and returned," (Ezekiel 1, 14) and upon this was the covenant made.

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

28 הודו על ארץ

"יהללו את שם ה', כי נשגב שמו לבדו; הודו על ארץ ושמים". המאמר מפרש את "הודו" כזיו בלבד של ה' המגיע אל הבריאה.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהִלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג. באוה"ת פי' יתרו ע' תתקעח מבאר שכאן "מפרש דהודו היינו רק הארה ולא מבחי' עצמיות".

פסקה 5

29 "מלכותך היא מלכות כל העולמות, וממשלתך בכל דור ודור". המאמר מפרש זאת כך: כל העולמות תלויים במלכות של ה', ורק הארה ממנו.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

30 "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק". המאמר מסביר מדוע החיות נעות כך.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':י"ד

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוּב כְּמֶרְאֵה הַבֶּזֶק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 היא מתהלכת בין החיות

החיות נראו כגחלי אש בוערות, "כמראה הלפידים; והיא מתהלכת בין החיות". המאמר מפרש את האש המתהלכת כחיות של החיות, שרצוא תמיד כלפי מעלה.

Ezekiel 1:13 יחזקאל א':י"ג

וְדַמוֹת הַחַיּוֹת מִרְאִיָּהֶם כְּגִלְגָּלִיָּאֵשׁ בְּעֹרֹת כְּמֶרְאֵה הַלְּפִידִים הִיא מִתְהַלֶּקֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהָ לְאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא כָרֶק:

As for the likeness of the living creatures, their appearance was like coals of fire, burning like the appearance of torches; it flashed up and down among the living creatures; and there was brightness to the fire, and out of the fire went forth lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 ואל אישת תשוקתך

ה' אומר לחוה: "ואל אישך תשוקתך". המאמר משתמש במילים האלה (כאן הן נדפסו "אישת" במקום "אישך") כדי לתאר את תשוקתן של החיות להיבלע באור אין סוף.

Genesis 3:16 בראשית ג:ט"ז

אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר ה'רְבָּה אֶרְבָּה עֲצָבוֹנָהּ וְהִרְבָּה בְּעָצָב תֵּלְדִי בָנִים וְאֵל־אִישָׁךְ תִּשְׁקָתָהּ וְהָיָה יִמְשָׁל־בָּהּ:

Unto the woman He said: 'I will greatly multiply thy pain and thy travail; in pain thou shalt bring forth children; and thy desire shall be to thy husband, and he shall rule over thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 אם רץ לך שוב לאחד

ספר יצירה אומר: "אם רץ לך, שוב למקום"; המאמר מצטט את האמירה כך: "שוב לאחד", ומסביר שגם השיבה נובעת מאחדותו של ה'.

Sefer Yetzirah 1:8 ספר יצירה א:ח'

עשר ספירות בלימה בלום פיך מלדבר ולכך מלהרהר ואם רץ לך שוב למקום שלכך נאמר והחיות רצוא ושוב. ועל דבר זה נכרת ברית:

Concerning the number ten of the spheres of existence out of nothing keep thy tongue from speaking and thy mind from pondering on it, and if thy mouth urges thee to speak, and thy heart to think about it, return! as it reads: "And the living creatures ran and returned," (Ezekiel 1, 14) and upon this was the covenant made

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

פסוקה 7

34 כסיי אש ממים

בהערת הרבי שם נדון עניין "אש ממים" שבספר יצירה.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בקונטרס בד קודש ע' 14. ראה בארוכה במאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תשד ואילך.

35 וכמה מיני אש

חז"ל מלמדים שיש שישה סוגי אש: אש שאוכלת אך אינה שותה, אש שותה אך אינה אוכלת, אש שעושה את שניהם, וסוגים נוספים. המאמר משתמש בביטוי "אש שותה" לתיאור כיסופים שמתגברים דווקא על ידי מים ואינם נכבים בהם.

Yoma 21b:2 יומא כ"א ב:ב'

ותו ליכא? והאמר רב אשעיא: בשעה שכן שלמה בית המקדש, נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאים פירותיהן בזמן. וכשהרוח מנשבת בהן נושרין, שנאמר: "ירעש פלכנון פרייו". וכשנכנסו גלים להיכל יבש, שנאמר: "ויפרח לבנון אומלל", ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירנו, שנאמר: "פרוח תפרח ותגל אף גילת ורגן כבוד הקלנון נתן לה".

And didn't R' Oshaya say: At the time when Shlomo built the Holy Temple he planted in it all types of precious things of gold, and they brought forth their fruits in their time. And when the wind blew through them they dropped their fruits, as it says "...may its fruit rustle like Lebanon..." (Psalms 72:16) Once strangers entered into the Palace - they dried out, as it says "...and the blossoms of the Lebanon are cut off." (Nachum 1:4)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

Zohar III, 27a זח"ג כז, א

הערת קה"ת

ראה יומא כא, ב. זח"ג כז, א ובכ"מ. נתבאר במאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תשו.

36 הלוח ונסוע

אברהם הלך "הלוח ונסוע הנגבה"; המאמר מסכם את דרכו כריצה ושיבה תמידיות.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט'

ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה:

And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 "והחיות רצוא ושוב": דפוס הריצה והשיבה שהמאמר מוצא בעבודתו של אברהם.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א:י"ד

והחיות רצוא ושוב כמראה הכוֹק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

38 ישעיהו מדבר על הזמן שבו "עד שתישפך עלינו רוח ממרום, והמדבר יהיה לכרמלי". המאמר משתמש במילים המתארות התעוררות מלמעלה, שלא כל אדם זוכה לה.

Isaiah 32:15 ישעיהו ל"ב:ט"ו

עד־יֵעָרָה עֲלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם וְהָיָה מְדִבֵּר לְכַרְמֵל וְהָיָה לִיעָר יְהִיב:

Until the spirit be poured upon us from on high, And the wilderness become a fruitful field, And the fruitful field be counted for a forest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 הלוח ונסוע

"הלוח ונסוע" היא דרכו של אברהם; המאמר אומר שהמצוות המעשיות מביאות לכך כל אדם.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט'

ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה:

And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 ועל ידם יוכל כל אדם גייב להיות בבחי' הלוח ונסוע

הצמח צדק מסביר: "לדוגמה, באמצעות מצוות שמירת שבת ימשיך האדם את מה שאברהם המשיך באמצעות ריצה ושיבה".

הערת קה"ת

מבואר באוה"ת פי יתרו ע' תתקפז "כמו עדי"מ ע"י מצות שמירת שבת ימשיך האדם מה שהמשיך אברהם ע"י רצוא ושוב", ע"ש.

פסוקה 9

41 ממקום גבוה למקום נמוך

בהגהה שם מפנה הצמח צדק לעיונים נוספים בנושא ירידת המים ממקום גבוה למקום נמוך: בלקוטי תורה, במאמרים "ששת ימים תאכל מצות" (על "יקוו המים אל מקום אחד") ו"והיה מספר בני ישראל", ובזוהר, כרך א, 18a.

הערת קה"ת

באוה"ת פי ויצא כרך ה תתסג, א הגה"ה מכ"ק אדמו"ר הצי"צ: "ועמ"ש בלק"ט בדי"ה ששת ימים תאכל מצות בענין יקוו המים אל מקום אחד, ובדי"ה והי מספר בני" ובזוה"א בראשית יח, א).

42 אל תאמרו מים מים

לקוטי תורה מפנה בחזרה למאמר זה בעניין "אל תאמרו מים מים", בדיון בחכמה העליונה שלמעלה אפילו ובחכמה התחתונה.

הערת קה"ת

בלקו"ט שלח נא, ב מציין לכאן. וראה בהנסמן בסה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' רסו.

43 אל תאמרו מים מים

רבי עקיבא מזהיר את הנכנסים לפרדס: "כשתגיעו לאבני שיש טהור, אל תאמרו 'מים מים'". המאמר מפרש את הכפילות "מים" כמים העליונים והמים התחתונים.

Chagigah 14b:8-9 חגיגה י"ד ב' ח' ט'

תנו רבנן: ארבעה נכנסו בפרדס, וא"ל הן: בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא: כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור, אל תאמרו 'מים מים', משום שנאמר: "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני". בן עזאי הציץ ומת, עליו הכתוב אומר: "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו". בן זומא הציץ ונפגע, ועליו הכתוב אומר: "ידבש מצאת אכול דייך פן תשכענו והקאתו". אחר קיצץ בנטיעות. רבי עקיבא יצא בשלום.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

44 דאורייתא מחכמה נפקת

זוהר אומר: "התורה יוצאת מחכמה". המאמר מפרש זאת כך שהתורה מתגלה מחכמה ולמטה.

Zohar II, 121a זח"ב קכא, א

הערת קה"ת

זח"ב קכא, א.

45 שגילוי הוא מחכמה ולמטה

הצמח צדק מוסיף: כמו "ותמלא כדה" — שספרי התורה, עשרים וארבעה במספר, הם רק כד (כ"ד) של מי החכמה.

הערת קה"ת

באוה"ת שם: (וכענין ותמלא כדה שכ"ד ספרין דאורייתא הם רק כד מים החכמה).

46 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך היא מלכות כל העולמים". המאמר מציין שהפסוק אומר

"מלכותך": שורש המצוות הוא מלכותו של ה' עצמו.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלִכּוֹתֶךָ מְלָכוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 בכיניך

הצמח צדק מציין שהסיומת "ך", "שלך", היא כתר, כפי שמוסבר בסידור על "ארוממך אלוקי המלך".

הערת קה"ת

באוה"ת שם: (שהוא כתר כמ"ש בסידור ע"פ ארוממך אלוקי המלך).

48 בעצמו ובכבודו כביכול

הצמח צדק מביא את דברי זוהר (כרך 3, פינחס, סוף 258a), שהמים שמעל הרקיע באים מכתר ולכן נקראים בלי סוף, שכן כתר נקרא אין סוף; כלומר, הם נמשכים ממלכותו של אין סוף.

הערת קה"ת

באוה"ת שם: (כמ"ש בזח"ג פנחס דרג"ה סע"א כ' מן כתר כו' ואלין אינון והמים אשר מעל השמים מים עליונים כו', ובגין דאינון מכתר אתקריאו שאין להם סוף דכתר אין סוף אתקרי עכ"ל היינו שנמשך ממלי דא"ס).

49 סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה

המשנה הראשונה במסכת סוכה קובעת שסוכה הגבוהה מעשרים אמה פסולה. המאמר מביא זאת כדוגמה לגבולות המדויקים, הגבוהות, שבכל מצווה.

Mishnah Sukkah 1:1 משנה סוכה א' א'

סְכָה שֶׁהִיא גְבוּהָה לְמַעַל מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר. וְשֵׁאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, וְשֵׁאִין לָהּ שְׁלֹשָׁה דְּפָנוֹת, וְשִׁחְמָתָה מְרַבָּה מִצֻּלָּתָהּ, פְּסוּלָה. סְכָה יִשְׁנָה, בֵּית שְׂמָאי פוֹסְלִין, וּבֵית הֵלֵל מְכַשֵּׁרִין. וְאִיזוֹ הִיא סְכָה יִשְׁנָה, כָּל שֶׁעֲשָׂאָה קֹדֶם לְחֹג שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲכָל אִם עֲשָׂאָה לְשֵׁם חֵג, אִפְּלוּ מִתְחִלַּת הַשְּׁנָה, כִּשְׁרָה:

A sukkah which is more than twenty cubits high is not valid. Rabbi Judah validates it. One which is not ten handbreadths high, or which does not have three walls, or which has more sun than shade, is not valid. An old sukkah: Bet Shammai invalidates it and Bet Hillel validates it. What is an "old sukkah"? Any one which he made thirty days before the festival; but if he made it for the purpose of the festival, even at the beginning of the year, it is valid

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 11

50 ולהבין זה

רשימתו של אדמו"ר האמצעי לחלק זה, והסבר נוסף שנאמר בשבת פרשת שלח.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תרלו, ועוד ביאור שם ע' תרנו ורשום "ביאור לתורה דחג השבועות הנ"ל שבת פי שלח לך". קטע מובא באוה"ת דברים כרך ו ע' ב'רצח. בהמשך מים רבים תרל"ו פרק קסז מיוסד על מאמר זה.

פסוקה 12

51 לפני מלך מלך

"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל". בקבלה, מלכים אלה הם עולם התוהו, שורש החיות שבדומם, בצומח ובחי.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

52 אחור וקדם צרתני

"מאחור ומקדם צרתני, ותשת עלי כפכה." המאמר מפרש את "מאחור" בכך שהאדם נברא אחרון בבריאה.

Psalms 139:5 תהילים קל"ט:ה

אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה:

Thou hast hemmed me in behind and before, And laid Thy hand upon me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, ה.

53 נעשה אדם

"ויאמר ה': נעשה אדם בצלמנו. המאמר מציין שזה היה המאמר האחרון במאמרות הבריה.

Genesis 1:26 בראשית א':כ"ו

ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ויחדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש על הארץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 תוצא הארץ

"תוצא הארץ נפש חיה למינה, בהמה ורמש וחיתו ארץ." מאמר זה נאמר לפני בריאת האדם.

Genesis 1:24 בראשית א':כ"ד

ויאמר אלקים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה ויהי כן:

And G-d said: 'Let the earth bring forth the living creature after its kind, cattle, and creeping thing, and beast of the earth after its kind.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 14

55 כי על כל מוצא פי הוי"ה

"לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם." המאמר

מפרש זאת כך שהדיבור האלוני שבמזון הוא שמקיים את האדם.

Deuteronomy 8:3 דברים ח':ג

ויצננה וירעבה ויאכלה את-המֶן אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיך למצוא הודיעך כי לא על-הלחם לבדו יחיה האדם כי על-כל-מוצא פי ה' יחיה האדם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ח, ג.

56 פי — כמ"ש כמ"א

באותו עמוד תורה אור מסביר את הכוונה באכילה לפי הפסוק "על כל מוצא פי ה'": הניצוץ האלוני שכלחם, שמקורו בדיבור "תדשא הארץ". המאמר שואל מדוע האדם, שנברא בדיבור "נעשה אדם", זקוק ללחם, ואילו הלחם אינו זקוק לו, ומשיב ששורש בעלי החיים והמזון הוא בעולם התוהו, שקדם לתיקון, שורשו של האדם.

הערת קה"ת

ראה לעיל סה, ד. לקו"ת עקב יד, א. מטות פא, ב. מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ב ע' תשנ"ג ואילך.

פסוקה 15

57 הצדיק שאוכל לשובע נפשו

"הצדיק אוכל לשובע נפשו, אך בטנם של הרשעים תחסר". המאמר מביא פסוק זה בהקשר של צדיק שאוכל רק לשם עבודתו.

Proverbs 13:25 משלי י"ג:כ"ה

צדיק אכל לשבע נפשו ובטן רשעים תחסר:

The righteous eateth to the satisfying of his desire; But the belly of the wicked shall want

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 כמ"ש באור ענין זה כמ"א

שם תורה אור מסביר את ענין האכילה: אף שהמזון נפל בשבירת הכלים, שורשו בעולם התוהו, שהוא נעלה מן האדם, ולכן הוא מעניק לו חיות; ו"הצדיק אוכל לשובע נפשו" היא החיות שמקבלת הנפש מלמעלה — אכילת שבת — ואילו אכילת ימי החול מבררת את המזון.

הערת קה"ת

ראה לעיל טו, ג-ד. סה, ד. בהמשך מים רבים תרל"ו שם נמצא במקומו: ולא מפני תאוות לבו וצרכי תענוגי גופו הגשמי: מ"מ.

59 בלא המאכל

הגרסה שם מוסיפה: "כלומר, אם לא היה צריך לו כללי".

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ו נוסף: היינו אם לא היה מצטרף לו כלל.

פסוקה 16

60 לחם אבירים

"לחם אבירים אכל איש; צידה שלח לחם לשובע". המזמור מכנה את המן "לחם אבירים", והמאמר מתאר אותו כמזונם של המלאכים; את "איש"

שכמזמור הוא מפרש כמשה, שלא אכל מן המן בהר.

Psalms 78:25 תהילים ע"ח:כ"ה

לָחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ צִידָה שֶׁלַח לָחֶם לְשַׁבֵּעַ:

Man did eat the bread of the mighty; He sent them provisions to the full

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 לא אכל איש זה משה

אותו עניין מופיע שם: משה לא אכל אפילו מן, משום שבירידתו דרך הכלים החיצוניים של העולמות התחתונים הוא עדיין היה מעורב בטוב וברע, וקליפת נוגה עדיין לא התבררה בשלמות; הקטע מפנה בחזרה למאמר הזה.

הערת קה"ת

וכ"ה בלקו"ת במדבר ז, ב. ראה לעיל טז, א. ובהנסמן שם מלקוטי שיחות ח"ד ע' 1037. וראה לקמן פט, א.

62 תנה הודך על השמים

"ה' אדוננו, מה אדיר שמך בכל הארץ, אשר תנה הודך על השמים". המאמר מפרש זאת כבקשתם של המלאכים שהתורה תישאר בשמים.

Psalms 8:2 תהילים ח:ב'

ה' אֲדֹנֵינוּ מִה־אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנֶּה הוֹדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם:

O L-RD, our L-rd, How glorious is Thy name in all the earth! Whose majesty is rehearsed above the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ח, ב.

פסקה 17

63 שמצרים הוא כור הברזל

ה' מזכיר את הברית שציווה "ביום הוציא אותם מארץ מצרים, מכור הברזל". בהוצאת קה"ת מצוין פסוק זה, שהרבי מצטט, כמקור לכינוי מצרים "כור הברזל".

Jeremiah 11:4 ירמיהו י"א:ד'

אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצִיאִי אֹתָם מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם מִכּוּר הַבְּרֹזֶל לֵאמֹר שְׁמְעוּ קוֹלִי וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם כָּל אֲשֶׁר־אֶצְוֶה אֶתְכֶם וְהִיתֶם לִי לְעַם וְאֶנְכִּי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים:

which I commanded your fathers in the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the iron furnace, saying: Harken to My voice, and do them, according to all which I command you; so shall ye be My people, and I will ;be your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

"כמ"ש (ירמ' יא, ד) ביום הוציא אותם מארץ מצרים מכור הברזל" — ד"ה הבאים ישרש תשמ"ח (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קכו) הערה 20. וראה לקמן קיח, ב.

64 מצרים הוא כור הברזל

"אך אתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל, ממצרים, להיות לו לעם נחלה". גרסה מאוחרת יותר של המאמר מביאה כאן את הפסוק הזה.

Deuteronomy 4:20 דברים ד:כ'

וְאַתְּכֶם לָקַח ה' וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבְּרֹזֶל מִמִּצְרַיִם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה בְּיוֹם הַהוּא:

But you hath the L-RD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 מצרף לכסף וכור לזהב

"מצרף לכסף וכור לזהב, וה' בוחן לבות". המאמר משווה את מצרים לכור שבו מזככים את המתכת.

Proverbs 17:3 משלי י"ז:ג'

מִצְרָף לְכֶסֶף וְכוּר לְזָהָב וּבִחֵן לְבוֹת ה'

The refining pot is for silver, and the furnace for gold; But the L-RD trieth the hearts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יז, ג.

66 הגו סיגים מכסף

"הגו סיגים מכסף, ויצא לצרף כלי". המאמר מביא פסוק זה כדי להסביר את מטרת הכור: הסרת הסיגים.

Proverbs 25:4 משלי כ"ה:ד'

הַגּוֹ סִיגִים מִכֶּסֶף וַיֵּצֵא לְצִרְף כְּלִי:

Take away the dross from the silver, and there cometh forth ;a vessel for the refiner

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כה, ד.

67 המפריד הסיגים

שם כותב אדמו"ר הזקן שבאמצעות התכוננות עמוקה בה' נברר הטוב ונפרד הרע, "כמו שמבררים ומפרידים את הסיגים מן הכסף והזהב במצרף ובכור", ומביא את אותו פסוק ממשלי.

הערת קה"ת

ראה אגה"ק סי' יב.

68 ולא היו יכולין לקבל הארת אוא"ס ב"ה

סיכום שם: כדי להסביר מדוע המצוות התלכשו בדומם, בצומח ובחי, הוא מבאר ששורשן נעלה הרבה יותר מן האדם, אך הן נפלו בשבירת הכלים ונעשו גשמיות תחת קליפת נוגה; לכן משה לא אכל אפילו את המן, לחם המלאכים, שכן היה עליו לקבל את התורה, הנעלית מן המלאכים שביקשו אותה ולא ניתנה להם; וכימי האבות הדברים הללו עדיין לא נבררו כדי להיות כלים לעצמות אור אין סוף.

הערת קה"ת

בהמשך מים רבים תרל"ו בסוף פרק קסז נמצא קיצור להמבואר מתחילת הקטע: קיצור. בכדי להבין למה נתלכשו המצוות בדצ"ח גשמי, יבאר איך כי שורש דצ"ח הם הגבה מאד נעלה ממדבר, ועכ"ז נפל בשב"כ ונתגשם תחת ממשלת ק"נ, ולכן לא אכל משה בהר אפי' מן שהוא לחם שמה"ש נזונום, לפי שהיה צריך לקבל תורה שגבוה ממה"ש שביקשו ולא ניתן להם התורה, ולכן גם בימי האבות לא נודרך דצ"ח שיהיו כלים להשראת עצמיות אוא"ס, ע"כ.

69 בהמשך תרל"ו שם נוסף

הנוסח שם מוסיף: "כמו שכתוב בואתחנן (4:20), 'ויוציא אתכם מכור הברזל, ממצרים'".

הערת קה"ת

כמ"ש בפי' ואתחנן ד, כ ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים.

70 בחומר ובלבנים

"וימררו את חייהם בעבודה קשה, בחומר ובלבנים". המאמר רואה בשעבוד זה את כור ההיתוך שזיכך את ישראל.

Exodus 1:14 שמות א':14

וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בְּעֵבֶדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּקָרָה:

And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 ויתפרדו כל פועלי און

"כי הנה אויביך יאבדו ויתפרדו כל פועלי און". המאמר מביא פסוק זה לעניין ההפרדה של הרע מן הטוב.

Psalms 92:10 תהילים צ"ב:10

כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ הִי כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֵאָבְדוּ וַיִּתְּפְּרְדוּ כָל־פְּעֻלֵי אֹון:

For, lo, Thine enemies, O L-RD, For, lo, Thine enemies shall perish: All the workers of iniquity shall be scattered

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, י.

72 חצי אכלה וגוי חיצו כלים

"אספה עלימו רעות, חצי אכלה במ". המאמר מביא את הפסוק כפי שהוא נקרא בתלמוד.

Deuteronomy 32:23 דברים ל"ב:כ"ג

אֶסְפָּה עֲלִימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֶכְלֶה־בָּם:

I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Sotah 9a:11 סוטה ט' א"א

אממר מתני להא דרב חנינא בר פפא אהא, מאי דכתיב: "כי אני הי לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם"? "אני הי לא שניתי" — לא הכיתי לאומה ושניתי לה. "ואתם בני יעקב לא כליתם" — היינו דכתיב: "חצי אכלה במ". חצי קליו, והו אינו קליו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

דברים לב, כג. סוטה ט, א.

73 חיצו כלים

הנוסח שם מוסיף: "כדי שהטוב שבהם יתברר ויפרד מן הרע, והרע, החיצים המזיקים, יכלה ויאבד לאחר שיסיים את פעולתו; בדומה למשל העלוקה".

הערת קה"ת

בהמשך תרליו הג"ל נוסף כאן: כי יודרך הטוב שבהם ויתפרדו מן הרע, והרע שהם החיצים פועלים הרע יהיו כלים ונאבדים אחרי גמר פעולתם: וכמשל העלוקה.

74 וכמשל עלוקה

התלמוד מזהיר מפני שתייה מנהרות ומבכירות, משום הסכנה שבכליעת עלוקה. בהערת קה"ת מצוין מקור זה בהקשר לעלוקה שבמשל במאמר.

Avodah Zarah 12b עבודה זרה י"ב ב

הערת קה"ת

ראה ע"ז יב, ב. וראה גם לעיל ה, ד.

75 גם את העולם נתן בלבם

"את הכול עשה יפה כעתו; גם את העולם נתן בלבם". המאמר מפרש את הפסוק כך שהעולם תלוי בישראל.

Ecclesiastes 3:11 קהלת ג':11

אֶת־הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה כַּעֲתוֹ גַּם אֶת־הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִכֹּלִי אֲשֶׁר לֹא־יִמָּצֵא הָאָדָם אֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר־עָשָׂה הָאֱלֹקִים מֵרֵאשׁ וְעַד־סוֹף:

He hath made every thing beautiful in its time; also He hath set the world in their heart, yet so that man cannot find out the work that G-d hath done from the beginning even to the end.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ג, יא. באוה"ת דברים כרך ו ע' ב'רחצ מוסיף "וכמ"ש בתניא ח"א פל"ז".

76 קושיות המבוארים בספרים

בהערה נאמר שהשאלה עולה מן הפסוק "גרתי עם לבן" (בראשית 32:5), ושבעל הלבושים ענה שלאחיות היה מעמד הלכתי של גיורות.

Genesis 32:5 בראשית ל"ב:ה'

וַיֵּצֵא אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לַעֲשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם־לְבָן גִּרְתִּי וְאַחֲרַעֲדָתָה:

And he commanded them, saying: 'Thus shall ye say unto my lord Esau: Thus saith thy servant Jacob: I have sojourned with Laban, and stayed until now

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Genesis 26:5 בראשית כ"ו:ה'

עַקֵּב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֲקוֹתַי וְתוֹרֹתַי:

because that Abraham hearkened to My voice, and kept My charge, My commandments, My statutes, and My laws

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ עם לבן גרתי בראשית לב, ה. ובלבוש האורה תירץ דה"י להם דין גיורות. נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ תולדות וש"פ מקץ תשכ"ח. וראה רמב"ן בפירושו על התורה בראשית כו, ה. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' צד.

77 ועמרם נשא דודתו

ההערה מציינת בשם לקח טוב שדודתו של עמרם הייתה אחות אביו, ומפנה לתלמוד (סנהדרין 258), שלפיו בן נח רשאי לשאת קרובות מצד אביו אך לא מצד אמו.

Exodus 6:20 שמות ו':כ'

וַיִּקַּח עֲמֶרָם אֶת־יֹוכֶבֶד דֹּדָתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וַשִּׁנִּי חִי עֲמֶרָם שִׁבְעַת וְשָׁלֹשִׁים וּמָאתַיִם שָׁנָה:

And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life

of Amram were a hundred and thirty and seven years

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Sanhedrin 58b:3-6 סנהדרין נ"ח ב:ג-ו

תא שמע: "ויקח עמרם את יוכבד דדתו". מאי לאו, דודתו מן האם? לא, דודתו מן האב. תא שמע: "וגם אמנה אחתי בת אבי היא אך לא בת אמי" - מקלל דבת האם אסורה. ותספקא אחותו הוא? בת אחיו הוא! וכיון דהכי הוא, לא שנא מן האב ולא שנא מן האם - שריא. אלא התם הכי קאמר לקה: קורבא דאחות אית לי בהדה, מאבא ולא מאמא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ברמב"ן ובשו"ת הרשב"א הנ"ל. ועי' בלקח טוב שמות ו, כ דודתו מן האב. ראה סנהדרין נח, ב שכן נח מותר בקרובותיו מן האב ולא מן האם. ובארוכה בשיחת ש"פ שמות תשכ"ח.

78 נשא יעקב ב' אחיות ועמרם נשא דודתו

הרמב"ן שואל: אם אברהם קיים את התורה לפני שניתנה, כיצד הקים יעקב מצבה ונשא שתי אחיות, ועמרם נשא את דודתו? אלה הן "הקושיות שנדונו בספרים" שהמאמר אומר שכעת מובנות.

Ramban on Genesis 26:5 רמב"ן על בראשית כ"ו:ה'

... ויש לשאל, אם כן איך הקים יעקב מצבה (בראשית כ"ח:י"ח), ונשא שתי אחיות, וכדעת רבותינו (ב"ר עד יא) ארבע, ועמרם נשא דודתו (שמות ו כ), ומשה רבינו הקים שתיים עשרה מצבה (שם כד ד), והאיה אפשר שיהיו נזהגים הטר בתורה כמה שאסר אברהם אביהם על עצמו וקבע לו השם שר על הדבר, והוא יצוה את בנו ואת ביתו אחריו ללכת בדרכיו, וביעקב דרשו (ב"ר עט ו) ששמר את השבת וקבע תחומין, ואפשר שיהיה זה בשבת מפני שהיא שקולה ...

AND HE KEPT MY CHARGE. Rashi comments: "As a reward that Abraham hearkened to My voice when I tested him. And he kept My charge — these are the precautionary decrees instituted by the Sages, which are intended to make us avoid the violation of Biblical laws, such as Second Degrees of forbidden marriages and certain prohibited acts on the Sabbath. My commandments — these are precepts which, had they not been written in the Torah, were requisite to have been written, such as robbery and murder. My statutes

— ...

Vocalized Edition (CC-BY) • Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY)

79 המצוות אינן בטלות לימות המשיח

שם כותב אדמו"ר הזקן שאמירת חז"ל שהמצוות בטלות לעתיד לבוא מתייחסת לתחיית המתים; בימות המשיח, לפני תחיית המתים, הן אינן בטלות.

הערת קה"ת

ראה אגה"ק סי' כו.

80 ומלאה הארץ דעה

"לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה את ה'". המאמר מביא פסוק זה כדי ללמד על הברור העמוק יותר של המצוות בימות המשיח.

Isaiah 11:9 ישעיהו י"א:ט'

לא ירעו ולא ישחיתו בכל ה' קדשי כ"מלאה הארץ דעה את ה' Havayah כמים לים מכסים:

They shall not hurt nor destroy In all My holy mountain; For the earth shall be full of the knowledge of the L-RD, As the waters cover the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה יא, ט.

81 לזכר מצותיו

נוסח אחר: באור התורה נאמר "לזכר את מדותיו" במקום "לזכר את מצוותיו".

הערת קה"ת

באורח"ת מקץ תתקעה, א: לזכר מדותיו.

82 וכמו שהי' מצרים . . לזכר מצותיו

הקטע הזה, ממצרים ככור הברזל ועד לזיכור המצוות של האדם, מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא באורח"ת מקץ כרך ה תתקעה, א. ע"ש.

פסוקה 20

83 בבחי' אש ומים . . וזהו בחי' קול השופר

מצוין בהערה על אש ומים שבתורה ועל קול השופר המחבר ביניהם.

הערת קה"ת

ראה אורח"ת יתרו ע' תקכב.

84 עושה שלום במרומו . . והם בטלים ונכללים בו

"השלטון והפחד עמו; הוא עושה שלום במרומו". המאמר מסביר שהשלום מחבר בין הפכים, משום שהוא נעלה משניהם.

Job 25:2 איוב כ"ה:ב'

המשל ופחד עמו עשה שלום במרומו:

Dominion and fear are with Him; He maketh peace in His high places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כה, ב. בביאורו להצ"צ כרך ב ע' תתרמז כתב: "וצ"ל שזהו למעלה מבחי' מטולמ"ט וגם אפשר דזה"ע אנכי ולא יהי לך מפי הגבורה שמענום שזהו למעלה מבחי' תורה ששמענו מפי משה כי ע"ז נאמר אחת דיבר אלקים כו', ועי' בת"א פ' יתרו גבי וזהו זכור ושומר בדבור אחד נאמרו שהוא מלמעלה מבחי' המשכה והעלאה כ"א מבחי' שלמעלה מעליות וירידות מנוחה לחיי העולמים. ובמ"א נתבאר שבחי' זו הוא ע"י גילוי המקיף והעיגול שלמעלה מהחלל והקו"ח שע"י יחי' בחי' מנוחה הנ"ל שלמעלה מעליות וירידות א"כ י"ל שזהו ענין עושה שלום כו", עכ"ל. ועי' בד"ה פקודא ליתן מחצית השקל בביאורו להצ"צ אות ב', ובאורח"ת בהגהות למאמר זה מציין "כענין מ"ש בתו"א פ' נח בד"ה הן עם אחד בענין עקודים שע"ס עקודים היו בכלי אחד בלי שום התחלקות ומשם שרש המשכת השלום והתכללות באצ"י", עכ"ל.

פסוקה 21

85 מן המצר קראתי

"מן המקום הצר קראתי לה', והוא ענה לי במרחב". המאמר מפרש זאת כשופר: תוקעים בו מן הקצה הצר, וקולו יוצא ומתרחב.

Psalms 118:5 תהילים קי"ח:ה'

מִן־הַמִּצָּר קָרָאתִי קוֹל עֲנִי בְּמִרְחֵב קוֹל:

Out of my straits I called upon the L-RD; He answered me
with great enlargement

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיח, ה.

86 שופר שפרו מעשיכם

על הפסוק "תקעו בשופר בראש חודש" אומרים חז"ל: "שפרו מעשיכם".
המאמר מפרש את השופר כהמשכת תענוג.

Midrash Tehillim 81:3 מדרש תהילים פ"א:ג'

... באיזה חדש בכסא שהחדש מתכסה בו ואי זה הוא זה ראש השנה.
תקעו בחדש שופר. רבנן אמרי חדשו מעשיכם ושפרו מעשיכם ואני
מכסה על עונותיכם שנאמר (תהלים פה ג) נשאת עון עמך כסית כל
חטאתם. אמר ר' ברכיה בשם רבי אבא שפרו מעשיכם וחדשו מעשיכם.
ומה שופר זה תוקע מזה ומוציא מזה כך כל קטיגורין שבעולם מקטרגין
לפני אני שומע מזה ומוציא מזה. הוי תקעו בחדש שופר:

OYW (Public Domain)

87 כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים." המאמר מפרש את "עמך" כמדרגה שבטלה ונכללת
באור אין סוף עצמו, מקור התענוגים.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:י'

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאֵרָךְ נִרְאֶה־אֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see
light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, י.

88 לעבדה ולשמרה

"ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה." המאמר
משתמש במילים האלה כדי לתאר את העבודה שיוצרת את גן עדן.

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיְנַיְחֵהוּ בְּגַן־עֵדֶן לְעֲבֹדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the gar-
den of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 יייה עלאין . יייה תתאין

הרבי מהר"ש מפנה לקטע זה: "ענני במרחב יה", המבואר שם כחכמה
תתאה.

הערת קה"ת

בסה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' פו מצייין לכאן: "ענני במרחב יייה שפי" שם
על חכמה תתאה". בלקו"ת נצבים מח, ג מצייין לכאן.

90 חכמה תתאה וי"ד בראש יו"ד בסוף

מצוטט בהערה על חכמה תתאה כי"ד בראש יו"ד בסוף.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בשלח כרך ז ע' ב'תרעה. נ"ך ע' רח בענין זה. ובסה"מ תרל"ב
ח"ב ע' תפט.

פסקה 22

91 בוערת כמראה לפידיים

החיות נראו כנחלי אש בוערים, "כמראה הלפידים". המאמר מיישם זאת על
השבח הלוהט של קריאת שמע וברכותיה.

Ezekiel 1:13 יחזקאל א':י"ג

וְדַמוֹת הַחַיּוֹת מְרִאִיָּהֶם כְּנֶחֱלִי־אֵשׁ בַּעֲרוֹת כְּמֵרָאֵה הַלְּפָדִים הָיָא
מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהָ לָאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא כָרֶק:

As for the likeness of the living creatures, their appearance
was like coals of fire, burning like the appearance of torch-
es; it flashed up and down among the living creatures; and
there was brightness to the fire, and out of the fire went forth
lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 ותחת הרקיע כנפיהם ישרות

"ותחת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל אחותה". המאמר מפרש את
הכנפיים כמעופן של החיות כלפי מעלה ב"רצוא".

Ezekiel 1:23 יחזקאל א':כ"ג

וְתַחַת הָרָקִיעַ כְּנָפֵיהֶם יִשְׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ לְאִישׁ שְׁתֵּימָם מְכֻסּוֹת
לְהִנָּה וּלְאִישׁ שְׁתֵּימָם מְכֻסּוֹת לְהִנָּה אֶת גּוֹיֵתֵיהֶם:

And under the firmament were their wings conformable the
one to the other; this one of them had two which covered,
and that one of them had two which covered, their bodies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, כג.

93 כעין הקרח הנורא

מעל ראשי החיות היה דמות רקיע, "כעין הקרח הנורא", נטוי מעל ראשיהן.
המאמר מפרש את הקרח כביטול.

Ezekiel 1:22 יחזקאל א':כ"ב

וְדַמוֹת עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא נָטוּי עַל־רָאשֵׁיהֶם
מִלְמַעְלָה:

And over the heads of the living creatures there was the like-
ness of a firmament, like the colour of the terrible ice,
stretched forth over their heads above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם

"וקול מעל לרקיע אשר על ראשם בעמדם תרפינה כנפיהן". המאמר מפרש
את הקול כשופר ואת העמידה כתפילה.

Ezekiel 1:25 יחזקאל א':כ"ה

וַיְהִי־קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רָאשֵׁם בְּעִמָּדָם תִּרְפִּינָה כְּנָפֵיהֶן:

For, when there was a voice above the firmament that was
over their heads, as they stood, they let down their wings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 עפיתם . . גם בחי' השוב

מובא בהערה על מעוף החיות, ועל ביטולן של בחינות הרצוא והשוב
כאחת.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת תרומה ע' איתקיו.

96 או יחזיק במעוזי . . שלום בפמליא של מעלה ושל מטה

”או יחזק במעוזי, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי“. המאמר מביא פסוק זה לעניין השלום המחבר בין רצוא לשוב.

Isaiah 27:5 ישעיהו כ"ז:ה'

או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי:

Or else let him take hold of My strength, That he may make peace with Me; yea, let him make peace with Me
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

Sanhedrin 99b:10-11 סנהדרין צ"ט ב"י-י"א

אמר רבי אלכסנדר: כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שנאמר: "או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי". רב אמר: כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה, שנאמר: "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ". רבי יוחנן אמר: אף מגין על כל העולם כולו, שנאמר: "ובצל ידי כסיתיך". ולי אמר: אף מקרב את הגאולה, שנאמר: "ולאמר לציון עמי אטה".

R' Alexandri said: All who engage in Torah for its own sake make peace in the household above and in the household below, as it says "If they would grasp My fortress, they would make peace for Me, they would make peace for Me." (Yeshayahu 27:5) Rav said: it is as if he built the palace above and below, as it says "And I placed My words into your mouth, and with the shadow of My hand I covered you, to ... plant the heavens and to found the earth..." (Yeshayahu

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) · Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

הערת קה"ת

ישע"י כז, ה. סנהדרין צט, ב.

97 והיא — שבטל ונכלל

מובא בהערה על תפילת העמידה, שבה בחינות הרצוא והשוב בטלות ונכללות כאחת.

הערת קה"ת

ראה ד"ה חייב אדם לברך תרלי"ה ע"ל.

פסוקה 23

98 וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר

”וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר“. המאמר מסביר כעת את הפסוק ביטוי אחר ביטוי.

Exodus 20:15 שמות כ"ט:י

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָרָה עָשׂוּ וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֵק:

And all the people perceived the thunders, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

99 מההעלם אל הגילוי נק' בשם קול

שם מסביר לקוטי תורה את שבעת הקולות שבפסוק "קול ה' על המים": קול הוא המשכה, בדומה לקול הגשמי המוציא את הרגש שבלב אל הדיבור; לכן כל ירידה ממדרגה למדרגה נקראת "קול".

הערת קה"ת

ראה לקו"ת נשא כט, סע"א ואילך, ועוד.

פסוקה 24

100 זוכה לתורה שניתנה בה קולות

רבי יהושע בן לוי אומר שמי שמשמח חתן בסעודת חתונתו זוכה לתורה, שניתנה בחמישה קולות, והוא מונה את הפסוקים במעמד סיני שבהם הם נזכרים. המאמר מביא זאת כדי להסביר את לשון הרבים "קולות".

Berakhot 6b:30 ברכות ו' בל'

ואם משמחו מה שכרו? אמר רבי יהושע בן לוי: זוכה לתורה שניתנה בחמישה קולות, שנאמר: "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולת וברקלים וענן על ההר וקול שופר וגו'. ויהי קול השפר וגו' והאלקים יעננו בקול".

If he does felicitate him, what is his reward ? R. Joshua b. Levi said : He is worthy of Torah which was given amidst five "voices"; as it is said, "And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud... and when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and G-d answered him by a voice" (Exod. xix. 16 ff.)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) · Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ו, ב. ע"ד החקירה והקבלה בקולות הנ"ל בפרט — ראה מו"נ ח"ב פליג. עבוה"ק ח"ד פלא (שהקשה עליו). ועוד. אוה"ת יתרו ע' תתקנח ואילך (לקו"ש ח"ו ע' 108 הערה 8).

101 הם ה' פעמים מים

הצמח צדק מביא ראייה לדברי אדמו"ר הזקן שחמשת הקולות הם חמשה פעמים מים: מן הפסוק "קול ה' על המים" עולה שהקול שורה על המים.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' יתרו ע' תתקס מביא רא"י "ונלע"ד רא"י לד' אדמ"ו נ"ע דה' קולות הם ה"פ מים מהפסוק קול ה' על המים, הרי מבואר ומפורש שבח"י קול הוא על המים". ע"ש בארוכה.

102 בוערות כמראה הלפידים

החיות נראו כגחלי אש, בוערות "כמראה הלפידים". המאמר מפרש את "הלפידים" שבמעמד סיני כאש של כמיהה כלפי מעלה.

Ezekiel 1:13 יחזקאל א':יג

וְדְמוּת הַחַיּוֹת מְרֹאֲיָהֶם כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בְּעֻרּוֹת כְּמֹרֵא הַלְפָדִים הָיָא מְתַהַלְקֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהָ לְאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא כְרָק:

As for the likeness of the living creatures, their appearance was like coals of fire, burning like the appearance of torches; it flashed up and down among the living creatures; and there was brightness to the fire, and out of the fire went forth lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

103 רואים את הנשמע

הרבי דן שם בנוסח המדויק של המכילתא על "רואים את הנשמע".

הערת קה"ת

ראה רש"י יתרו כ, טו. וראה לקו"ש כרך ו ע' 120 בהערה בדיוק לשון המכילתא.

104 רואים את הנשמע

רש"י מסביר את "רואים את הקולות": הם ראו את הנשמע, דבר שאינו אפשרי במקומות אחרים. המאמר מבין זאת כתפיסה בבחיירות שלמה.

Rashi on Exodus 20:15 ש"י על שמות כ"ט"ו

וכל העם ראים. מלמד שלא היה בהם אחד סומא, ומנין שלא היה בהם אדם? ת"ל ויענו כל העם, ומנין שלא היה בהם חרש? ת"ל נעשה ונשמע (מכילתא): ראים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר: את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: וינעו. אין נוע אלא זע: ויעמדו מרחק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כארץ מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסיעין אותן להחזירם, שנאמר (תהילים ס"ח) מלאכי צבאות ידון ידון (שבת פ"ח):

AND ALL THE PEOPLE SAW — This statement teaches us that there was not a blind person amongst them. And whence may we learn that there was not a dumb person amongst them? Because it states (Exodus 19:8) "And all the people answered". And whence may we learn that there was not a deaf person amongst them? Because it states (Exodus 24:7) "We will do and we will hear" (Mekhilta) SAW THE SOUNDS — they saw that which should be [THEY]

... — heard (Mekhilta)

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

פסוק 25

105 ואת ההר עשן

תמליל של אדמו"ר האמצעי לקטע זה, המסומן כמאמר שנאמר בחג השבועות.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדהאמ"צ בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תרמב, ורשום "חג השבועות". עם הגהות באוה"ת פ' יתרו ע' תתקצד.

106 ואת ההר עשן

העם ראו את הקולות, את הלפידים, את קול השופר ואת ההר עשן. המאמר מפרש את העשן כביטוי לנפש הבהמית שעברה שינוי.

Exodus 20:15 שמות כ"ט"ו

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עֹשֵׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֻּד מֵרֶחֶק:

And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 שנאחו האור בדבר גשמי

הערת קה"ת מפנה לYoma 21b למילים האלה.

Yoma 21b יומא כ"א ב

הערת קה"ת

ראה יומא כא, ב דדוקא אש שלנו הוא אש אוכלת.

פסוק 26

108 וירא העם וינעו

"העם ראו, רעדו ועמדו מרחוק". המאמר מפרש את סופו של הפסוק כמתייחס לערב רב.

Exodus 20:15 שמות כ"ט"ו

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עֹשֵׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֻּד מֵרֶחֶק:

And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 הנה העם . . קאי על ערב רב

בדפוס למברג קטע זה נדפס כהגהה, ולא בגוף הטקסט.

הערת קה"ת

בתרי"א דפוס לעמבערג שנת תור"ה ז, א נדפס קטע זה בתור הגה"ה.

110 קאי על ערב רב . . ויעמדו מרחוק

בציטוט מאמר זה, מסביר לקוטי תורה שהערב רב לא רצו לקבל את המשכת אור אין סוף ואת הביטול שהיא מביאה, אלא "עמדו מרחוק" וקיבלו מהחיות החיצונית כדי להישאר מציאות נפרדות, כשהם מתרשמים מגדולת ה' רק מרחוק.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת פ' במדבר ד, ב בסוף העמוד. ענין ערב רב, ראה מאמרי אדה"ז פרישיות ח"א ע' רמז. שלה. נביאים ע' קסד. אוה"ת נ"ך כרך ג ד"ה וכל בניך.

פסוק 27

111 מקרב איש ולב עמוק

המזמור מתאר את מזימות הרשעים: "תוך איש ולב עמוק". המאמר משתמש במילים המתארות את מעמקי נשמתו הפנימיים ביותר של האדם, שמהם נובע ביטול אמיתי.

Psalms 64:7 תהילים ס"ד:ז

יִחְפְּשׁוּ־עוֹלֹת תִּמְנֹו חִפְּשׁ מְחַפֵּשׁ וְקָרַב אִישׁ וְלֵב עֲמֹק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 28

112 אבל ערב רב לא הי' בהם כח והתפעלות

מצוין בהערה על כך שלערב רב לא הייתה התעוררות זו.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תקס"ה.

113 שמתפעלים מהליכת הגלגלים

מצוין בהערה על ההתפעלות מתנועת הגלגלים השמימיים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת תשא ע' איתתקפו.

114 אלהים אשר ילכו בפנינו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תשא לב, א.

115 אלהים אשר ילכו לפנינו

כאשר משה התעכב, התאספו העם סביב אהרן ואמרו: "עשה לנו אלקים שילכו לפנינו". המאמר מייחס את הבקשה הזאת לערב רב, שיכלו להתחבר רק למה שראו.

Exodus 32:1 שמות ל"ב:א'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹקִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 פסוק

116 שאלמלא ניתן רשות לעין

אבא בנימין אומר: "אילו ניתנה רשות לעין לראות, שום ברייה לא הייתה יכולה לעמוד בפני המזיקים". המאמר מביא זאת כדי להמחיש את כוחם של יצורים אלה.

Berakhot 6a:2-4 ברכות ו' א:ב-ד'

תנא, אבא בנימין אומר: אלמלי נתנה רשות לעין לראות — אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין. אמר אביי: אינהו נפיש מין, וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא. אמר רב הונא: כל חד וחד מין, אלקא משמאליה ורכבתא מימיניה.

There is a teaching : Abba Benjamin said : Had the human eye been given the power of seeing them, no person could endure because of the evil spirits. Abbai said : They outnumber us, and surround us like the ridge round a field. Rab Huna said : Every one of us has a thousand on his left hand and myriads on his right

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ו, א.

117 אלמלא מכרזי עלך ברקיע כו'

שדה אומרת לרבי חנינא בן דוסא, ולאחר מכן לאביי, שאילו לא הוכרו בשמים להיוהר מפניו ומפני תורתו, היא הייתה מסכנת אותו. המאמר מביא זאת כדי להראות שהמזיקים אינם פועלים בניגוד לרצון ה'.

Pesachim 112b:17 פסחים קי"ב ב:י"ז

ותו: חדא זמנא פגעה בקה באביי, אמרה לקה: אי לא דמכרזי עלך ברקיע: ההנהרו בנחמני ובתורתו — הנה ספגתיד. אמר לה: אי תשיבנא ברקיע, גזרני עלייך שלא תעבורי בישוב לעולם. הא קא חזינו דעברה? אמרי: הני

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה פסחים קיב, ב.

30 פסוק

118 שתפול עליהם אימתה ופחד

בשירת הים נאמר: "תפול עליהם אימתה ופחד; בגדולת זרועך ידמו כאבן". המאמר משתמש במילים האלה כדי לתאר את הביטול העצום של המלאכים.

Exodus 15:16 שמות ט"ו:ט"ז

תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עדיעבר עמך Havayah עדיעבר עמך קנית:

Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast gotten.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 דקרו לי אלקא דאלקיא

על הפסוק ששמו של ה' גדול בקרב הגויים, אומרת הגמרא שהם קוראים לו "אלקי האלקים". המאמר מביא זאת כדי להראות שהקליפות מכירות בה, אך עדיין מחשיבות את עצמן לכוחות.

Menachot 110a:5-6 מנחות ק"א א:ה-ו'

איתיביה רב שימי בר חייה לרב (מלאכי א, יא) ממזרח שמש ועד מבוא גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה אמר ליה שימי את דקרו ליה אלהא דאלהא בכל מקום מוקטר מוגש לשמי בכל מקום סלקא דעתך אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום מעלה אני עליהן כאילו מקטירין ומגישין לשמי

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות קי, א.

31 פסוק

120 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך היא מלכות כל העולמות, וממשלתך בכל דור ודור." המאמר מפרש "מלכותך" כשלטון שמתקבל ברצון, ו"ממשלה" כשלטון בניגוד לרצונם של הנתנים.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מלכותך מלכות כל־עלמים וממשלתך בכל־דור ודור:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

121 ממשלה — וזהו ומברכים

הקטע מובא שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת פ' כי תשא ע' אתתפא. וראה בסהמ"צ להצ"צ מצות מחצית השקל סה, א. בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תרמו מפרש הקושיא "לכאורה אינו מובן לשון ברכה ורובו בעצמות אור א"ס ב"ה דכלום הוא צריך להגדלה ורובו מאחר שהוא בחי א"ס כו' כידוע".

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

124 וכל היושב ושונה הקב"ה שונה כנגדו

Tanna DeBei Elivahu Rabbah 18:1 תנא דבי אליהו רבה י"ח:א'

OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain)

Isaiah 59:21 יִשְׁעֵיהֶוּ נִיט:כ"א

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ישע"י נט, כא.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); OYW (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Vocalized Edition (CC-BY); Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/yisro/10/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק